

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง "มโนทัศน์ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา" ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร คำรา และงานวิจัยทั้งในและนอกประเทศในขอบเขตต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.1 ความหมายของประชาธิปไตย
 - 1.2 หลักการประชาธิปไตย
 - 1.3 กระบวนการประชาธิปไตย
2. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย
3. ประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 3.1 การออกเสียง เลือกตั้ง
 - 3.2 การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง ตลอดจนการสมัครรับ เลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียง
 - 3.3 การมีส่วนร่วมในชุมชน
 - 3.4 การรวมกลุ่มกับบุคคลที่มีแนวคิดหรือผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่มผลประโยชน์
 - 3.5 การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
 - 3.6 การสื่อสารทางการเมือง
4. บัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. มโนทัศน์และมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. การเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยภายในประเทศได้แก่
 - 7.1.1 งานวิจัย เกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยและมโนทัศน์ทางการเมือง
 - 7.1.2 งานวิจัย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 7.1.3 งานวิจัย เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

7.1.3 งานวิจัยเกี่ยวกับครุกับการเมือง

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ ได้แก่

7.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยและมโนทัศน์ทางการเมือง

7.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

7.2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

7.2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับครุกับการเมือง

1. ประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

บรรพต วีระสัย (2527 : 131) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า "ประชาธิปไตย" (Democracy) ว่ามีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ "demos" (เดโมส) แปลว่าประชาชน และ "kratos" (เครโตส) แปลว่า การปกครองและกลายมาเป็น demokratia รวมความว่าการปกครองที่ประชาชนทั้งหมดมีสิทธิที่จะตัดสินใจปัญหาทางการเมืองโดยหลักการฟังเสียงข้างมาก สมัยกรีกโบราณประมาณ 24 ศตวรรษมาแล้ว ความหมายของประชาธิปไตยเน้นหนักไปในเรื่องของการมีความ "ทัดเทียม" (equality) และต่อมาตีตประธานาธิบดีคือ เมริกัน คือ อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln 1809 - 1865) ได้นำมากล่าวซ้ำและแพร่หลายมากคือ การถือว่าประชาธิปไตย ได้แก่รัฐบาล "ของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน" (Government of the people, by the people, for the people)

คัมมิง ซี.มิลตัน และเดวิด ไวส์ (Cumming C. Milton and David Wise 1971 : 12 - 14) อธิบายว่าประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองหรือลัทธิการเมืองอย่างหนึ่งในบรรดาระบบการปกครองต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามถือกันว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น คือ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีสิทธิ มีเสียง และมีส่วนในการปกครองประเทศ ตัวอย่างก็คือ รัฐบาลที่มีขึ้นเพื่อบริหารหรือปกครองประเทศก็คือประชาชนหรือมาจากประชาชน เป็นรัฐบาลด้วยความยินยอมของประชาชน

กมล สมวิเชียร (2516 : 12) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 2 ลักษณะคือ

ก. ประชาธิปไตยในความหมายที่แคบ หมายถึง ระบบการเมือง (Political System) หรือรูปแบบของการปกครอง (Form of Government) อันมีหลักดังนี้

1. ผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้ปกครอง ผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่ปวงชน เลือกขึ้นทำหน้าที่บริหารแทนตน เท่านั้น ไม่มีอำนาจราชศักดิ์เหนือปวงชนแต่อย่างใด

2. ผู้ใต้ปกครอง จะต้องมิลิทธิ เปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้ เป็นครั้งคราว

3. สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของปวงชนจะต้องได้รับการคุ้มครอง

ข. ประชาธิปไตยตามความหมายที่กว้าง หมายถึง วิธีชีวิตและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งการตัดสินใจว่าวิธีชีวิต หรือสัมพันธ์ภาพของคนในสังคมจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่นั้น อาศัยเกณฑ์กว้าง ๆ ดังต่อไปนี้ในการตัดสินใจ

1. การเคารพในสิทธิของกันและกัน

2. การตกลงโดยสันติวิธี

3. ความยุติธรรมในสังคม

ถ้าสังคมใดมีลักษณะทั้ง 3 ประการอย่างเด่นชัด ก็จัดว่าสังคมนั้น เป็นสังคมประชาธิปไตย ซึ่งมีแบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

เลิศ หงษ์ภักดี (2517 : 9) กล่าวว่าหลักการขั้นพื้นฐานซึ่ง เป็นความ เข้าใจโดยทั่วไป ๆ ของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยหมายถึง การปกครองโดยประชาชนซึ่งมีหลักการขั้นพื้นฐาน 6 ประการด้วยกันดังนี้คือ

1. การรับรองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ของประชาชน โดยยอมรับทัศนคติและความ คิดเห็นต่าง ๆ ของประชาชนที่แสดงออกมาโดยชอบธรรม และป้องกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ ด้วยความยุติธรรม ระบอบประชาธิปไตยยกย่องค่าของบุคคล กล่าวคือถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความสมบูรณ์ ในตัวเอง รัฐตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

2. การยอมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครอง กล่าวคือ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการปกครองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น ให้ประชาชนมิลิทธิ ทั่วไปในการออกเสียงเลือกตั้ง ฯลฯ เป็นต้น

3. การถือหลักแห่งกฎหมายเป็นแม่บทในการปกครอง และถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นหลัก กฎหมายสูงสุดในการดำเนินการปกครองประเทศ กฎหมายอื่นใดจะขัดกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ นับว่า เป็น การปกครองโดยกฎหมาย

4. การถือหลักการเสียงข้างมาก คือ การพิจารณาตัดสินใจในรัฐกิจจะต้อง เป็นไปตามความ พิจารณาของประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้นการหาฉันทหรือข้อยุติใด ๆ ในระบอบประชาธิปไตยจึงนิยมใช้ หลักการเสียงข้างมาก เป็น เครื่องตัดสินใจ

5. การให้ประชาชนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยกำหนดให้ประชาชนเสมอภาคกันในกฎหมายและถือหลักความยุติธรรมในสังคม เป็นที่ตั้ง เช่น สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งควรให้คนเดียวยมีเสียงเดียว (One Man One Vote) ฯลฯ เป็นต้น

6. หลักการปกครองโดยผู้แทน เพราะในปัจจุบันประชาชนไม่สามารถทำการปกครองประเทศด้วยตนเองโดยตรงได้ จึงต้องเลือกตั้งบุคคลกลุ่มหนึ่งขึ้นมาเป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ประชาชนได้ปกครองตนเอง เป็นวิธีการปกครองที่ประชาชนเลือกตัวแทนของตนไปทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศแทนตน ซึ่งมีหลักการขั้นพื้นฐานคือ การรับรองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ของประชาชน การยอมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท เป็นผู้มีส่วนสูงสุดในการปกครอง การยึดถือหลักแห่งกฎหมายเป็นแม่บทในการปกครอง การยึดถือหลักการเสียงข้างมาก การให้ประชาชนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และหลักการปกครองโดยผู้แทน

1.2 หลักการประชาธิปไตย

บรรพต วีระสัย (2527 : 131) ได้สรุปว่าสำหรับประชาธิปไตยยุคใหม่ คือ ในแนวคิดและรูปแบบที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันเริ่มในศตวรรษที่ 17 ผลงานที่เด่นมากคือของชาวอังกฤษ ชื่อ จอห์น ลอค (John Locke 1632 - 1714) ชาวฝรั่งเศสชื่อ จัง จากซ์ รูสโซ (J.J. Rousseau 1712 - 1778) ชาวฝรั่งเศสชื่อ อเล็กซิส เดอ ทอคเกอวิลี (Alexis de Tocqueville 1805 - 1859) และชาวอังกฤษชื่อ จอห์น สจวต มิลล์ (John Stuart Mill 1806 - 1873) แนวความคิดนั้น ๆ ปรากฏข้อเขียนซึ่งมีอยู่หลายเล่มด้วยกัน แนวความคิดของบุคคลเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในยุโรปและต่อมามีบทบาทต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกา ด้วย ประชาธิปไตยในโลกตะวันตกได้รับการขนานนามว่าเป็น เสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) แม้ว่าเวลาจะผ่านพันมานานแล้ว แต่มีคำอธิบายเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยในโลกตะวันตกก็มักจะไม่พ้นประเด็นหลัก 4 ข้อด้วยกัน ซึ่งมีอยู่ในข้อเขียนของ จอห์น ลอค (John Locke) นั้น รอย มาคริดิส (Roy Macridis 1979 : 17) ได้นำมาสรุปดังนี้

1. ความเสมอภาค
2. เสรีภาพ
3. การปกครองและความยินยอมของราษฎร
4. รัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด

สำหรับสองประการแรก ถือว่าสำคัญยิ่งและมีผลต่อหลักที่ 3 และที่ 4 กล่าวคือ เมื่อยอม

รับความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคลแล้วย่อมหมายความว่ารัฐบาลมีอำนาจจำกัดและอำนาจรัฐบาลย่อมมาจากความเห็นชอบและความยินยอม (Consent) ของราษฎร ซึ่งหมายถึงการฟังเสียงของคนส่วนมากนั่นเอง

ประชาธิปไตยเป็นเรื่องทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในภาคทฤษฎีคือ แนวคิดและหลักการต่าง ๆ ในภาคปฏิบัติคือ การจัดรูปแบบทางการเมือง เช่น การมีรัฐสภา การมีการเลือกตั้ง เป็นต้น ประชาธิปไตยในทางทฤษฎีมักจะยึดแนวคิดของ จอห์น ลอค ซึ่งเป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษ ต่อจากนั้นก็มีการขยายความหรือมีการอภิปรายเสริมต่อ เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

วิลเลียม อีเบนสไตน์ (William Ebenstein 1967 : 142 - 151) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน มองประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของคนในระบอบประชาธิปไตย โดยกล่าวว่าประชาธิปไตยมีองค์ประกอบหรือหลักการดังต่อไปนี้คือ

1. การคำนึงถึงสภาพ เป็นจริงอย่างมีเหตุผล
2. เน้นความสำคัญของบุคคลตามถนัด
3. ให้อำนาจเป็นเพียงเครื่องมือ (เพื่อดำเนินการอย่างอื่นต่อไป)
4. ยึดถือความสมัครใจ
5. ยกให้กฎ (กฎธรรมชาติ) เหนือกฎหมาย
6. มรรควิธีสำคัญยิ่ง
7. ชักนำโดยการอภิปรายและถกปัญหา
8. ประเมินค่าความเสมอภาคสูง

1. การคำนึงถึงสภาพ เป็นจริงอย่างมีเหตุผล

ลักษณะนี้มีส่วนประกอบ 2 ประการ ได้แก่ การมีเหตุผลและการพิจารณาสภาพการณ์

ต่าง ๆ ตามที่เกิดขึ้นอย่างเป็นจริง "สภาพที่เกิดขึ้นอย่างเป็นจริง" หรือ "ประสบการณ์นิยม" ได้แก่ การมองดูโลกอย่างที่เป็นจริง เห็นทางเลือกหลายทาง ให้ความสำคัญกับกระบวนการคุณค่า เสรีภาพในการแสดงออก

การคำนึงถึงสภาพที่เป็นจริงหรือ "การเน้นประสบการณ์อย่างมีเหตุผล" น่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ต่อการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย

2. การเน้นความสำคัญของบุคคลตามถนัด

ลักษณะนี้มักเรียกกันว่า "ปัจเจกชนนิยม" โดยให้ความสำคัญของมนุษย์ในฐานะเป็นบุคคลที่เป็นเอกเทศ คือ ไม่ขึ้นอยู่กับ การเป็นสมาชิกของกลุ่มใด ฐานันดรใดหรือชนชั้นใด

3. การให้รัฐ เป็นเพียงเครื่องมือหรืออุปกรณ์

ปรัชญาประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับบุคคลแต่ละคน อย่างไรก็ตามมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันและมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเกิดขึ้น แต่จะต้องถือว่าการมีรัฐมิใช่เป็นวัตถุประสงค์ปลายทางหรือเป็นตัว เป้าประสงค์ หากมีลักษณะ เป็น "เครื่องมือ" "อุปกรณ์" หรือ "กลไก" คือ เป็นปัจจัยหรือทางผ่านที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือบรรลุความต้องการนานาประการของมนุษย์เท่านั้น

4. การยึดถือความสมัครใจ

เมื่อพิจารณาถึงหลักการประชาธิปไตยทั้ง 8 ข้อ จะเห็นได้ว่าในข้อ 4 (การยึดถือความสมัครใจ) ย่อมก่อให้เกิด "การมีส่วนร่วม" ได้มาก เพราะระบบเสรีประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับความรู้สึกนึกคิดที่เป็นอิสระเสรี คือมีลักษณะ "ปล่อยให้ทดลองทำ" トラบใดที่ไม่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อส่วนรวม การเน้นความสมัครใจ คือ การให้เสรีภาพนั่นเอง ความสมัครใจหรือเสรีภาพอาจปรากฏในมิติต่าง ๆ ดังนี้คือ

- ก. ความสมัครใจทางการเมือง เอกชนอาจจะ เข้าร่วมกับกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองอัน เกิดจากการรวมตัวโดยเอกชนตามความสมัครใจ
- ข. ความสมัครใจทางการศึกษา เอกชนอาจจัดตั้งโรงเรียนหรือสถานอบรมต่าง ๆ ขึ้นได้
- ค. ความสมัครใจทางการเศรษฐกิจ เอกชนอาจรวมตัวกันจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรหรือสมาคมนายจ้างขึ้นได้
- ง. ความสมัครใจทางศาสนาและสังคม เอกชนอาจจัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือเกี่ยวกับการกุศลต่าง ๆ หรืออาจรวมตัวกันขึ้นเป็นสมาคมต่าง ๆ ตามความสมัครใจ

5. การยกให้กฎหมายเหนือกฎหมาย

ในทางปฏิบัติ รัฐหรือผู้ปกครองจะ เป็นผู้ตรากฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่ทั้งนี้มิใช่หมายความว่า รัฐกระทำได้อย่างถูกต้องโดยลำพังตนเอง ความถูกต้องของกฎหมายตามปรัชญาประชาธิปไตยก็จะต้องสอดคล้องกับ "กฎ" ที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายอันได้แก่ "กฎธรรมชาติ" (Natural Law) โดยนักทฤษฎีประชาธิปไตยมักยึดหลักว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิใน "ชีวิต" ของตน มี "สิทธิ" ในทรัพย์สินที่ตนหามาได้โดยสุจริตและมี "เสรีภาพ" ในการดำเนินชีวิตตามความสมัครใจ トラบเท่าที่ไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น นอกจากนี้ "กฎธรรมชาติ" ยังอ้างถึง "ความเสมอภาค" ของบุคคลหรือมี "กฎธรรมชาติเหนือกฎหมาย" กล่าวคือ กฎหมายที่ประเทศใช้จะละเมิดหรือขัดแย้งกับหลักการขั้นมูลฐานเหล่านั้นไม่ได้

6. การมีมรรควิธีสำคัญยิ่งนัก

หลักการนี้มองภาพว่า "มรรควิธีกับ เป้าประสงค์" (Means and Ends) เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรืออย่างน้อยก็มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด เป้าประสงค์ของรั้งมักจะเป็น "ความสุขของประชาชน" "ความมั่นคง" "ความไพโรจน์" แต่การบรรลุเป้าหมายนั้นมักมีกรรมวิธี (Procedure) กระบวนการ (Process) หรือ "มรรควิธี" (Means) ที่ต่างกัน

7. การชักนำโดยการอภิปรายและถกปัญหา

ปรัชญาประชาธิปไตยโดยมีอยู่ว่า ไม่มีผู้ใดหรือฝ่ายใด ที่ถูกต้องเสมอไป ความเห็นแตกต่างย่อมมีเป็นธรรมชาติ และสมควรให้มีการถกปัญหาและมีการอภิปรายกัน เพื่อแสวงหาข้อยุติอันจะเป็นที่ยอมรับกัน ข้อยุตินั้นถือว่าการแก้ปัญหาและอาจเปลี่ยนแปลงได้ในภายหลังแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการอภิปราย การนำข้อมูลมาแสดงและการใช้เหตุผลประกอบ

8. การประเมินค่าความเสมอภาคสูง

การถือว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มิได้หมายความว่าเหมือนกันทุกประการ แต่ถือว่าเท่าเทียมกันในประเด็นสำคัญ และในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องให้มี "ความเสมอภาคในการมีโอกาศ" (Equality of Opportunity) โดยดำเนินการให้มีสภาพใกล้เคียงกันให้เกิดขึ้นก่อน

จึงเห็นได้ว่าประชาธิปไตยมีหลักการสำคัญ ซึ่งถ่ายทอดมาจากแนวคิดของจอห์น ลอค และมีการเพิ่มเติมและปรับปรุง ได้ชี้ให้เห็นถึงหลักการประชาธิปไตย ว่าเป็นหลักของการบริหารและการปกครองประเทศที่จะต้องตั้งอยู่บนฐานของความเสมอภาคที่ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ โดยผู้อยู่ในปกครองมีโอกาศในการตัดสินใจเลือกคิดหรือกระทำโดยสมัครใจในสิ่งที่จะไม่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อส่วนรวม รวมทั้งมีเสรีภาพในการถกเถียง อภิปรายโดยใช้หลักเหตุผล เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ มาเป็นข้อยุติในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ หลักการประชาธิปไตยจะถือว่า รัฐบาล เป็นเสมือนเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะช่วยนำพาประเทศไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ โดยรัฐจะมีอำนาจจำกัด ภายใต้กฎหมายซึ่งเป็นแนวบัญญัติที่กำหนดขึ้นโดยการพิจารณาสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล

1.3 กระบวนการประชาธิปไตย

กระบวนการประชาธิปไตยสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรกนั้น เป็นลักษณะที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการออกความเห็นและตัดสินใจปัญหาหรือประเด็นสำคัญ ๆ ของชาติด้วยการเข้าร่วมประชุมกันทุกคน โดยลักษณะนี้ถือว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ต้องมีการฝึกฝน

ในอีกลักษณะหนึ่ง เห็นว่า การที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาททางการเมือง โดยร่วมประชุมกันทุกคนย่อมเป็นไปได้ จึงต้องมีบุคคลกลุ่มหนึ่ง เป็นตัวแทนของประชาชนนี้ เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนและมีความรู้ความเอาใจใส่ในการเมืองโดยตรง โดยบุคคลกลุ่มนี้ จะได้รับเลือกไปจากประชาชนถือว่าเป็น "ผู้แทนราษฎร" แต่ในกระบวนการประชาธิปไตยในลักษณะนี้ ก็มีได้หมายความว่า ผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้แทนราษฎรจะไม่มีความหมายใด ๆ ทั้งนี้ ประชาชนยังคงต้องให้ความสนใจในการเมืองโดยมีหน้าที่ในการเลือกบุคคลที่เหมาะสมให้เป็นผู้แทนของตน อันถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งของการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย

กระบวนการประชาธิปไตย จะให้ความสำคัญกับบุคคลในประเทศให้มีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นเสียงข้างน้อยหรือเสียงข้างมาก นั้นย่อมหมายถึงการพยายามเปิดโอกาสให้บุคคลมี "บทบาท" ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ดังหลักการของประชาธิปไตยที่อับราฮัม ลินคอล์น กล่าวไว้ว่า "รัฐบาลเป็นของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน" (Government of the people, by the people, for the people) โดยให้บุคคลเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของรัฐบาลนั่นเอง (บรรพต วีระสัย 2527 : 249 - 261)

2. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" ไว้หลายประการด้วยกัน ทั้งในความหมายระดับกว้างอันครอบคลุมถึงกิจกรรมของกลุ่มบุคคล และความหมายในระดับแคบซึ่ง เป็นกิจกรรมของ เอกัตบุคคลแต่ละคนในอันที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

ในความหมายกว้าง ๆ นั้น ได้อธิบายให้เห็นถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนทุกระดับในการที่จะให้ความสนใจต่อการเมืองอัน เป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีลักษณะของกิจกรรมดังนี้คือ

1. กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลควบคุมรัฐบาลด้วยการ เลือก เจ้าหน้าที่รัฐบาล และควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่
2. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงด้วยการจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมืองและการร่วมหาเสียง
3. กิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการปกครอง ด้วยการออกเสียงเลือกตั้ง การอุทธรณ์ต่อรัฐบาล การพูด การประชุมรวมทั้งการเข้าร่วมหรือ เป็นฝ่ายค้านรัฐบาล (Norman H. Nie and Sidney Verba 1975 : 1 - 4)

นอกจากนี้ การที่ประชาชนมีส่วนในการกำหนดนโยบาย ร่วมตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล สามารถแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง (จรรยา สุภาพ 2518 : 261) รวมทั้ง การรวมตัวกัน การร่วมกันรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการใช้กำลังรุนแรง การกระทำที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐบาล ทั้งที่เป็น การกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อาจจะใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังก็ได้ ผู้กระทำอาจจะ ทำด้วยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ได้และผลของการกระทำอาจจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ก็ได้เช่นกัน กิจกรรมข้างต้นนี้ ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น (สุจิต บุญขงการ 2522 : 42)

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner 1971 : 159 - 204) ได้รวบรวมจากนักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกิจกรรม หรือการกระทำ ต่อไปนี้ คือ

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือ เรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
2. ความพยายามที่สำเร็จผลในการใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการปฏิบัติการของ รัฐบาลหรือในการ เลือกผู้นำในทางการเมืองรัฐบาล
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)
4. การกระทำที่มีตัวแทน (Representation)
5. ความละจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (Alienation) เพราะเกิดความรู้สึกว่า แม้จะ เข้าไปยุ่ง เกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น
6. ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือ เป็นพวกที่กระตือรือร้น (Activists) ที่จะทำ
7. การกระทำที่ "ต่อเนื่องผลึกคั่น" (Persistence Continuum) ที่อาจเป็นการ จัดการอย่างเป็นสถาบัน (Institutionalised) หรือเป็นการกระทำที่ประทุขึ้นทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล เป็นต้น
8. การกระทำที่มุ่งต่อการ เลือกผู้นำทางการเมืองที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือ เป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ (Bureaucratic Action)
9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการ เมืองระดับชาติ (National Politics) เท่านั้น

10. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (A Political Act) นั่นคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงหมายถึงการปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ เกิดขึ้น เป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้อง ยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งประสงค์ที่จะไปมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะ เป็นระดับไหนของรัฐบาลระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ

จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ ต้องเป็นการกระทำหรือปฏิบัติการที่เป็นไปโดยสมัครใจและมีการเลือก จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ และคำจำกัดความนี้ใช้เฉพาะระบบเสรีประชาธิปไตยเท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองประเทศโดยตรงหรือทางอ้อมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าวสาร การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียงถือว่าเป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหารและหน้าที่ด้านตุลาการ (Herbert McClosky 1968 : 252 - 265)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึงการกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ และมีการเลือก เป็นกิจกรรมของประชาชนทุกระดับในการที่จะให้ความสนใจต่อการเมือง อันเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย และประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล ตลอดจนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political Participation) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและถือว่าเป็นวิฤติการณอย่างหนึ่งที่สังคมการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนา กำลังเผชิญอยู่ในเวลานี้ เพราะในระบบการเมืองสมัยใหม่ต่างก็ยึดเอาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นสิ่งสำคัญและพยายามกระตุ้นให้ประชาชนได้มีบทบาทร่วมกิจกรรมทางการเมืองให้มากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้ถกเถียงกันมากกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น ถ้ามีมากจนเกินไปก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นผลดีเสมอไปและในสังคมที่ทันสมัยอันได้รับยกย่อง

ว่ามีการปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตะวันตกนั้น ประชาชนก็ได้ให้ความสนใจมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งหมด ยังคงมีประชาชนจำนวนมากทีเดียวที่พอใจจะเป็นผู้ดูแลทางการเมือง มากกว่าที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง (James Chowing Davies 1971 : 32) นั่นคือในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น จึงมีประชาชนจำนวนมากไม่น้อยที่สมัครใจเป็นผู้ดูแล ในขณะที่บางส่วนเรียกร้องในสิทธิของคนที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ซึ่งในประเทศไทยได้เริ่มมีกลุ่มประชาชนที่จัดตั้งเป็น "กลุ่มคณะราษฎร" เรียกร้องขอมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และจากนั้นเป็นต้นมา การเรียกร้องขอให้กลุ่มของคนได้มีส่วนร่วมในการทางการเมือง ก็มีเพิ่มขยายมากขึ้น

การเพิ่มของจำนวนผู้มีส่วนร่วม ประกอบกับการเปิดโอกาสและช่องทางให้มีการร่วมทางการเมืองมากขึ้นนี้ ทำให้มีการเรียกร้องของกลุ่มชนและกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระบบการเมืองอย่างรวดเร็ว การเพิ่มขึ้นของการเรียกร้องที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ๆ ย่อมก่อให้เกิดรูปแบบการเมืองระดับล่างให้แก่สังคม (Political Infrastructure) ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านการบริหารงานของรัฐบาลรวมถึงการเกิดผู้แทนราษฎรในรัฐสภาด้วย นอกจากนี้กลุ่มที่จัดตั้งเพื่อร้องขอการเข้ามีส่วนร่วมนี้จะมีอำนาจในการต่อรองทางการเมือง เท่ากับเป็นการตรวจสอบและควบคุมการบริหารประเทศของผู้นำได้อีกทางหนึ่ง (Gabriel A. Almond and Engham G. Powell Jr, 1966 : 36)

เมื่อเกิดมีกลุ่มชนและกลุ่มพลังเรียกร้องให้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ย่อมส่งผลดีต่อระบบประชาธิปไตย ที่มองเห็นถึงความสำคัญของประชาชน ให้ประชาชนทุกกลุ่มมีสิทธิในการเลือกผู้แทนของตน เข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศแทนที่จะเป็นภาระหน้าที่ของคณาภิบาลเพียงกลุ่มเดียว รวมทั้งประชาชนได้รับการประกันในเรื่องสิทธิพื้นฐานต่าง ๆ เช่น สิทธิในการพูด การเขียน การนับถือศาสนา และมีสิทธิเท่าเทียมกันในศาล อันเท่ากับเป็นการขยายขอบเขตพื้นฐานของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมให้กว้างขึ้น (Thomas H. Steversony 1955 : 65) ซึ่งการขยายขอบเขตของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมให้กว้างขวางออกไป ทั้งโดยความตั้งใจของคณะผู้ปกครองประเทศ หรือจะโดยการเรียกร้องจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ของสังคม หรืออาจจะเกิดมาจากการรณรงค์ทางสังคม (Social Mobilization) ก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบเดิม มาสู่รูปแบบของการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ในรูปแบบใหม่ด้วย (Karl W. Deutsch 1961 : 494)

การร่ำระดมทางสังคม ที่ทำให้ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและความคาดหวังของตน จากสิ่งที่เป็นรูปแบบเก่า ๆ มาเป็นรูปแบบที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงทำให้สังคมเกิดสภาพของการที่ประชาชนมีการอ่านออก เขียนได้มากขึ้น มีการแพร่ขยายทางการศึกษา เกิดการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมกว้างไกลมากขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน เมืองและชุมชนชนบท ส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตและพัฒนา อันเป็นผลให้สังคมในส่วนรวมเจริญขึ้นด้วย (วิสุทธิ โปธิแทน แปลจาก Samuel P. Huntington 2527 : 73)

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีความสำคัญมาก เพราะช่วยพัฒนาประชาธิปไตย คือทำให้ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐสนองตอบต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทย

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) มาสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (Constitutional Monarchical Democracy) เป็นต้นมาและก่อน "การปฏิวัติของนักศึกษา และประชาชน 14 ตุลาคม 2516" การพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ยังมีข้อจำกัด ชัดชัดอยู่มาก กล่าวคือ คณะผู้ปกครองในสมัยนั้นมิได้สร้างพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง เป็นก็เพียงแต่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและโครงสร้างทางการเมืองในระบบรัฐสภาขึ้นมา แต่เป็นโครงสร้างที่มีได้มีพื้นฐานมาจากประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม และสนับสนุนโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของประชาธิปไตย และการปฏิบัติงานตลอดจนกลไกของรัฐบาล ซึ่งประชาชนไทยโดยส่วนใหญ่ยังด้อยในเรื่องราวของความสัมพันธ์ในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย และขาดความคิดและปฏิบัติโดยเป็นเหตุเป็นผล และมีระบบ (Rational and Systematic) ทั้งเป็นผลมาจากอุปสรรคหลายอย่าง เฉพาะที่มองเห็นชัด และกล่าวถึงกันมากคือ ประชาธิปไตยของไทยได้มาโดยการเรียกร้องและปฏิบัติการของกลุ่มคนในระดับสูง (From the Top Down) คือบรรดาข้าราชการผู้ใหญ่ และคนที่มีการศึกษาสูงกลุ่มหนึ่ง (ข้าราชการผู้ใหญ่รวมไปถึงตำรวจและทหารด้วย) ไม่ใช่เป็นการเรียกร้อง และต่อสู้ให้ได้มาของประชาชน ส่วนใหญ่เหมือนในประเทศอังกฤษหรืออเมริกา และเมื่อได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะผู้ปกครองประเทศก็ได้ให้ความสนใจอย่าง

จริงจังที่จะปลูกฝังความรู้ ทักษะคติ ความเชื่อ และวิถีทางปฏิบัติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม (วิสุทธิ โทธิแท้ 2519 : 42 - 43)

นอกจากนี้มีการแตกแยกของกลุ่มผู้ก่อการฯ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และผู้มีการศึกษาสูง ที่พยายามจะแก่งแย่งอำนาจกันเองจน เป็นเหตุให้มีการปฏิวัติ รัฐประหารกันต่อ ๆ มาอีกหลายครั้ง ก็เพราะรัฐบาล และรัฐสภานั้น ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองมีลักษณะแข็งตัว (Rigid) เกินไป จึงไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อันได้แก่ การแจกแจงแบ่งแยกอำนาจหน้าที่เสียใหม่ ซึ่งมีผลทำให้การพัฒนาทางการเมืองไม่เกิดขึ้น (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2515 : 174) ทั้ง ๆ ที่จุดประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะผู้ก่อการฯ ก็เพื่อที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการบริหารประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนทั่ว ๆ ไป ได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ตามหลักของการพัฒนาการเมือง จึงเป็นเหตุให้การพัฒนาการเมืองของไทยไม่สัมฤทธิ์ผลอันเนื่องมาจากกระบวนการทางการเมืองของไทยดำเนินการโดยยึดหลักการมาที่หลัง เหตุผลของผู้ปกครองเพราะอำนาจของผู้ปกครองของไทยเป็นอำนาจที่ปราศจากการควบคุมที่แท้จริงทั้งในและนอกรัฐสภา ประกอบกับสมาชิกส่วนใหญ่ของคณะผู้ก่อการฯ ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเลย จึงเป็นเหตุให้มีการปฏิวัติรัฐประหารกันต่อมาหลาย ๆ ครั้ง เพื่อแย่งชิงอำนาจ ทำให้การพัฒนาการเมืองของไทยต้องชะงักงันมาตลอดระยะเวลาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 (ณรงค์ พรพิริยะกุลชัย 2517 : 40 - 41) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการเมืองของประเทศหาได้มีระบบ (System) ที่ดีมีประสิทธิภาพไม่ องค์กร และแผนพัฒนาต่าง ๆ ขาดการประสานงานซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ไม่มีการประสานงานกันอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากการไม่มีการประกาศใช้ "แผนการพัฒนาการเมือง" (Political Development Plan) ถึงแม้ว่าจะมีการรวมเอาการพัฒนาการเมืองเข้าอยู่ในแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ตาม และการไม่มีองค์กร (Organization) ได้เข้มแข็งเพียงพอที่จะเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองและการพัฒนาการเมือง (Political Change and Political Development) องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองดังกล่าว ก็คือ ระบบรัฐสภา ระบบพรรคการเมืองกลุ่มอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มสนใจทางการเมือง ระบบข้าราชการระบบที่มั่นคงของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมหิตาชนอาทิ สื่อมวลชน และกำรประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความรู้ (Ignorance) ในเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขาดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนในการรักษาผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียของส่วนรวม รวมทั้งขาด "พลัง" ที่จะมียุทธิพลในการ

เปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือการพัฒนาการเมือง เพราะไม่มีการรวมกลุ่มอย่างแท้จริงในหมู่ประชาชน ในที่สุด (ปริษา ทงษ์ไกรเลิศ 2513 : 216 - 19)

หลัง "การปฏิวัติของนักศึกษาประชาชน 14 ตุลาคม 2516" ประชาชนเกิดการตื่นตัวมากขึ้น คณะผู้ปกครองประเทศได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง จนบางขณะกลายเป็นการให้สิทธิเสรีภาพที่ไม่มีขอบเขต และปล่อยให้มีการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างขาดความรับผิดชอบ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ ประชาชนยังมิได้รับการปลูกฝัง ให้เกิดความสำนึกในสิทธิหน้าที่ และในความรับผิดชอบต่อสังคมประชาธิปไตยอย่างเพียงพอ และที่มีอยู่ก็นับว่าน้อยมากทั้งในการใช้ความคิด และการปฏิบัติอย่างมีเหตุผล และเป็นระบบที่ขาดการเอาใจใส่ มิได้รับการปลูกฝังในหมู่ประชาชน ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยจึงมีน้อย และยิ่งกว่านั้นในจำนวนประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นการเข้าโดยขาดประสิทธิภาพ เพราะเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ดังตัวอย่างอีกอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัด เจนคือการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 14 ครั้ง ในประเทศไทยจำนวนผู้ไปลงคะแนนมิได้ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ ของผู้มีสิทธิลงคะแนน (ยกเว้นการเลือกตั้งครั้งที่ 7, 13 และ 14) และตัวอย่างจากการรวมกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มตั้งพรรคการเมือง ผู้เข้าร่วมกลุ่มไม่มีอุดมการณ์ที่แน่นอน มีความโลเลเปลี่ยนแปลงได้ง่าย แล้วแต่สภาวะแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ และอิทธิพลของอำนาจการเมือง (Power) ของผู้เป็นหัวหน้ากลุ่ม จึงเห็นว่า พรรคการเมืองในประเทศไทยเกิดง่ายและสลายง่าย แม้แต่การเข้าร่วมเป็นกลุ่ม หรือสมาคมผลประโยชน์ (Interest Groups) หรือศูนย์ทางการเมืองต่าง ๆ โครงสร้างและวิถีทางการปฏิบัติของกลุ่มก็ยั้งหลวม หลวมการฉ้อฉลและการจัดองค์กร (Organization) ก็ขัดกับกฎเกณฑ์และหลักปฏิบัติในระบอบเสรีประชาธิปไตย (วิสุทธิ โทธิแทน 2519 : 43 - 44) ซึ่งพอกล่าวได้ว่า พฤติกรรมดังกล่าวเช่นนี้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ทำให้แนวทาง (Means) ต่าง ๆ ไปสู่วัตถุประสงค์สุดท้าย (Goal) คือระบอบประชาธิปไตยมีรูปไปจากเดิม (เมธา สุคนทรทัต 2517 : 178)

ฉะนั้นขอบเขตตามกฎหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาจนถึงปัจจุบันนั้น ก็จะศึกษาได้จากธรรมนูญการปกครองแผ่นดินและรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่มีประกาศใช้อยู่เป็นสำคัญ เรื่องที่ธรรมนูญการปกครองและรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญโดยกำหนดไว้นั้นพอจะแยกออกได้เป็น 2 เรื่องใหญ่ ๆ ดังนี้

1. เรื่องการออกเสียงเลือกตั้ง ดังจะ เห็นได้ว่าการ เลือกตั้ง เป็น เรื่องสำคัญเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ เป็นสิ่งที่ประชาชนมีความสนใจมาก แม้จะไม่เข้าใจมากนักก็ตาม ปรากฏว่าในมาตรา 12 ของรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวบัญญัติไว้ว่า

“การ เลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 ที่ 2 ทำได้ดังนี้

1. ราษฎรในหมู่บ้าน เลือกผู้แทน เพื่อออก เสียง เลือกตั้งผู้แทนตำบล
2. ผู้แทนหมู่บ้าน เลือกผู้แทนตำบล
3. ผู้แทนตำบล เป็นผู้เลือกสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร”

ต่อมาในรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่มีมาก็ได้กล่าวถึงขอบเขตในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ทุกฉบับ เพียงแต่ว่าจะ เป็นการ เลือกตั้งทางอ้อมอย่างครั้งแรก หรือจะเป็นการ เลือกตั้งทางตรงอย่างคราวอื่น ๆ และจะ เป็นการ เลือกตั้งแบบแบ่งเขตหรือรวมเขต ก็ เป็น เรื่องของกฎหมาย เลือกตั้งที่จะกำหนดรายละเอียดออกมา ใน เรื่อง เกี่ยวกับการ เลือกตั้งนี้ถ้า เป็นการ เลือกตั้งทั่วไปก็จะมีบัญญัติไว้อีกในพระราชบัญญัติการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะของ เรื่องนี้และมีรายละเอียดครบถ้วน เกี่ยวกับการ เลือกตั้งที่จริงการ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการ เลือกตั้งนั้น เป็นการกระทำใน 2 ทาง คือ เข้าไปเป็นผู้สมัครรับ เลือกตั้งและผู้ออก เสียงเลือกตั้ง

อาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาประเทศไทย ได้มีการเลือกตั้งทั่วไป 14 ครั้ง (ถึง พ.ศ. 2529) นอกจากการเลือกตั้งครั้งแรกแล้วการเลือกตั้งทั้งหมด เป็นการ เลือกตั้งทางตรง อัตราการไปลงคะแนนส่วนมากอยู่ในระดับร้อยละ 40 เศษ ยกเว้นครั้งที่ 14 ซึ่งมีขึ้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 นั้น มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งถึงร้อยละ 61.47 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น

นอกจากการเลือกตั้งทั่วไปในระดับปกติแล้ว ในเมืองไทยยังมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 118 แห่งอีกด้วย และก็มี การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดกับการ เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ซึ่งก็เป็นการเลือกตั้งที่ทำให้ประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองด้วยเหมือนกัน

2. เรื่องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น ๆ นอกจากการออกเสียงเลือกตั้ง เช่น การรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม การพูดการเขียน การโฆษณา เป็นต้น ล้วนมี

บทบาทในการ เสริมสร้างประชาธิปไตยและ เปิดช่องให้การมีส่วนร่วม เป็นไปอย่างมีระบบ ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทยที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่มีต่อมาในระยะหลัง ๆ ก็ยังคงกำหนดไว้ แต่ได้ขยายความไว้มากขึ้นรวมทั้งมีข้อจำกัดรัดตัวอีกด้วย

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทย ได้มาโดยการเรียกร้องและปฏิบัติการของข้าราชการผู้ใหญ่ และคนที่มีการศึกษากลุ่มหนึ่ง และเมื่อได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วประชาชนก็มิได้รับการปลูกฝังความรู้ ทศนคติ ความเชื่อ และวิถีทางปฏิบัติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่จุดประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็เพื่อที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการบริหารประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนทั่ว ๆ ไป ได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ดังนั้นขอบเขตตามกฎหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยจึงพิจารณาถึงเรื่องการออกเสียงเลือกตั้ง และเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่น ๆ เท่านั้น

3. ประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื่องจากบุคคล เข้าไปเกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ในหลายรูปแบบด้วยลักษณะที่ต่าง ๆ กันไป นักรัฐศาสตร์หลายท่านจึงพยายามที่จะแบ่งประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อแจกแจงให้เห็นถึงการแสดงออกทางการเมืองของบุคคลในสังคมได้ชัดเจนขึ้น

นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้อธิบายถึงความหมายและประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งชลัช จงสิบลักษณ์ (2527 : 17 - 18) จำแนกประเภทโดยพิจารณาจากเกณฑ์ การแบ่งประเภท 4 เกณฑ์ ไว้ดังนี้คือ

1. การแบ่งประเภทโดยพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรม แบ่งเป็น

1.1 กิจกรรมทางการเมืองอย่างเป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ และเป็นเจ้าหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง เป็นต้น รวมทั้งการทำงานให้กับกลุ่มการเมือง และเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย (Geoffrey Roberts 1971 : 145)

1.2 กิจกรรมทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ อันได้แก่การร่วมฟัง สนทนา และอภิปรายทางการเมือง การติดตามข่าวสารหรือส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองที่ดำเนินการในทางที่ถูกต้อง รวมทั้งชี้แจงอธิบายให้ความรู้หรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้แก่บุคคลอื่น ตลอดจนการเขียนจดหมายหรือแสดงความคิดเห็นไปยังบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กิจกรรมในลักษณะนี้ ซิดนีย์ เวอร์บา, นอร์แมน เอช นาย และโจอัน คิม (Sidney Verba,

Norman H. Nie and Jae - on Kim, 1971 : 79) ได้จัดไว้ในพฤติกรรมทางการเมืองประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่าการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Political Communicators)

2. การแบ่งประเภทโดยพิจารณาจาก อาณาเขต ของกิจกรรม แบ่งเป็น

2.1 การเข้าร่วมกิจกรรมในวงแคบ... เป็นทางการเมืองของบุคคล เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนเสียง การใช้จ่ายเงินช่วยเหลือในการรณรงค์หาเสียง และการไปร่วมชุมนุมทางการเมือง...

2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมในวงกว้าง เป็นกิจกรรมที่มีได้มุ่ง เฉพาะการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น แต่จะมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่ง นอร์แมน เอช. นาย และซิดนีย์ เวอร์บา (Norman H. Nie and Sidney Verba, 1975 : 9- 12) และซูซาน เวลช์ (Susan Welch 1975 : 533 - 556) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในลักษณะที่กว้าง โดยรวมพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งและกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การลงคะแนนเสียง การรณรงค์หาเสียง การทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารทางการเมือง เช่น ติดต่อกับรัฐบาล ร้องเรียน หรือแนะนำการทำงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งการติดต่อกับรัฐบาลโดยตรง และผ่านทางสื่อมวลชน และการร่วมกันทำเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และความเป็นอยู่ของประชาชนและสังคม

3. การแบ่งประเภทโดยพิจารณาจากระดับของพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรม

3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมในระดับสูง หมายถึงการที่บุคคลนำตนเองเข้าไปในกระบวนการทางการเมืองอย่างเต็มตัว เต็มใจและกระตือรือร้นโดยอาจเป็นทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นผู้ร่วมอยู่ในคณะรัฐบาลก่อตั้งพรรคการเมืองหรือ เป็นแกนนำของพรรคการเมือง ชักจูงบุคคลอื่น ๆ ให้คล้อยตามด้วย พร้อมทั้งผลักดันบุคคลให้เข้าสู่ระบบการเมืองเพื่อใช้อำนาจแทนตนเองหรือ เป็นทายาททางการเมืองของตนเอง

3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลาง หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมสนับสนุนผู้สมัคร เข้ารับการเลือกตั้ง หรือปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบายของรัฐ ซึ่งการแสดงออกลักษณะนี้จะครอบคลุม ...กิจกรรมทั้งหลายที่ประชาชนส่วนใหญ่ แสดงบทบาทผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามที่ตนต้องการ และยอมรับนับถือรัฐบาลด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล เมื่อตนเองเห็นด้วย เช่น การเสียภาษี และการเกณฑ์ทหาร เป็นต้น แต่สำหรับความเห็นของ เฮอริเบิร์ต แมคคอลลสกี (Herbert McClosky 1968 : 252) ได้กล่าวว่าการ

เสียภาษี และการถูกเกณฑ์ทหารนั้น ถ้ากระทำไปโดยไม่สมัครใจจะไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด การแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งบางอย่างทางการเมือง ในลักษณะของการเดินขบวน ประท้วง ก่อการจลาจลก็ได้... (L.M. Milbrath and M.L. Goel 1977 : 223)

3.3 การเข้าร่วมกิจกรรมในระดับต่ำ จะได้แก่ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงเหมือนว่าตนมีส่วนทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ แต่เป็นการแสดงพฤติกรรมอย่างไม่เต็มใจ โดยกระทำกิจกรรมเพื่อหวังผลประโยชน์ ด้วยความเกรงใจ เพื่อมารยาท และรักษาหน้าที่ของตนเองซึ่งการมีพฤติกรรมที่ไม่เต็มใจในลักษณะเช่นนี้ นักรัฐศาสตร์บางท่านจะไม่นับรวมว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น เฮอริเบิร์ต แมคคอสกี้ (Herbert McClosky 1968 : 252 - 265) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า จะต้องมิลักษณะของการยินยอมพร้อมใจ ซึ่งจะทำกิจกรรมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น ทั้งด้านการเลือกผู้ปกครองของประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นสมาชิกพรรค รมรงค์หาเสียง และอื่น ๆ ฯลฯ ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner 1971 : 161 - 166) เอง ก็ได้สนับสนุนว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องเป็นการแสดงออกโดยสมัครใจ ... แต่อย่างไรก็ดีใน การที่มีกิจกรรมโดยไม่สมัครใจเช่นนี้ ก็ส่งผลต่อระบบการเมืองเช่นกัน เพราะผู้ไม่สมัครใจเหล่านี้ ก็ได้แสดงพฤติกรรมดูประหนึ่งว่าตนได้เข้าไปมีบทบาทอยู่ และในปัจจุบันก็มีบุคคลที่มีกิจกรรมในลักษณะนี้ไม่น้อยทีเดียว

3.4 การไม่มีกิจกรรมใด ๆ ทางการเมือง จะพบจากบุคคลที่ละวางและแยกตนเองออกไปจากระบบการเมือง ซึ่ง ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner 1971 : 161 - 165) ได้เรียกบุคคลเหล่านี้ว่าเป็นพวก "Alienation" พวกนี้จะไม่สนใจและไม่นำตนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองถึงขนาดไม่ยอมสนทนา อ่านหรือฟัง ข่าวสารกิจการใด ๆ ทางการเมืองเลย และมักจะเป็นผู้ที่ทัศนคติไม่ดีต่อระบบการเมือง แต่ก็ไม่แสดงความต่อต้าน กลับปลีกตนไม่ยุ่งเกี่ยวเลย

4. การแบ่งประเภทโดยพิจารณาจากทิศทาง ของพฤติกรรม

4.1 พฤติกรรมที่มีทิศทางบวก (ทิศทางเดียวกัน) คือกิจกรรมทางการเมือง หมายถึงการที่บุคคลให้การสนับสนุนการเมือง ในทุกรูปแบบ ตั้งแต่การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การมีบทบาทในชุมชนโดยการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง

4.2 พฤติกรรมที่มีทิศทางลบ (ตรงข้าม) กับกิจกรรมทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมที่ต่อต้านหรือขัดแย้ง สวนทางกับการดำเนินงานทางการเมือง ทั้งที่อยู่ในรูปของการประท้วงในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการผิดพลาดทางการเมือง คัดค้านกฎหมายของรัฐบาลที่ขัดต่อสังคมและศีลธรรมและรวมทั้งการกระทำในรูปของการต่อต้านทุกรูปแบบไม่สำเร็จ หรือระบบการเมืองจะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแล้วก็ตาม อยู่ในลักษณะของพฤติกรรมต่อต้านสังคม

จากการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามเกณฑ์ต่าง ๆ ข้างต้นนั้น เป็นพฤติกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแบบความคิดและทฤษฎี ซึ่งค่อนข้างจะอ้างอิงสังคมที่มีระบบการเมืองอยู่ในระบอบประชาธิปไตยทั้งนี้ กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันไป และแต่ละบุคคลจะมีกิจกรรมมากน้อยแตกต่างกันตาม อาชีพ การศึกษา และประสบการณ์ ภูมิหลังอื่น ๆ ด้วย ชลัช จงสิทธิ์พันธุ์ (2527 : 13 - 16) ได้จัดแบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 6 ประเภท เพื่อจะใช้เป็นแนวทางการศึกษาของผู้วิจัยด้วย ได้แก่

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมได้และในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Patriotic Acts) จะได้ปฏิบัติอยู่ เสมอรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อิทธิพลหรือแสดงออกซึ่งเจตจำนงในการเลือกตัวแทนหรือเลือกนโยบาย วิธีการนี้จะสำคัญก็เมื่อการเลือกตั้งเป็นเครื่องตัดสินชี้ขาดว่าใครจะเป็นรัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายแต่ละระดับ

2. การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง ตลอดจนการสมัครรับเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Activity) ได้แก่การชักชวนให้คนอื่นไปลงคะแนนเสียง การทำงานให้กับพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้ง การร่วมชุมนุมและรณรงค์ทางการเมือง การบริจาคเงินแก่พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของชมรมทางการเมือง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง ชักชวนให้ประชาชนลงคะแนนเสียงตามที่ตนชอบ สมัครรับเลือกตั้ง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและเข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงชีวิตของคนในชุมชน บุคคลกลุ่มนี้จะมีอยู่ไม่มากนัก จัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีต่อสู้ทางการเมืองซึ่งต้องกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนมาก สำหรับคนกลุ่มข้างมากจะมีบทบาทเพียงผู้เข้าดู (Spectators) คอยตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ กิจกรรมในเรื่องนี้คล้าย ๆ กับรูปแบบที่หนึ่งและอยู่ในกระบวนการเลือกตั้งด้วย การที่ใครคนใดจะเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงนั้นจะทำให้การกระทำของเขามีผลมากกว่าการออกเสียงแต่อย่าง เดียว เพราะจะมีผลกระทบต่อความเห็นหรือผลในการเลือกตั้งทั้งมวลและส่งผลไปถึงการกำหนดนโยบายหรือเลือกรัฐบาลได้ ฉะนั้นการ

เข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงจึง เป็นกิจกรรมที่กิน เวลาและต้องใช้ความตั้งใจมาก ทำให้ผู้ที่เข้า
ร่วมในกิจกรรมนี้มีจำนวนร่วมน้อยกว่าการออก เสียง เลือกตั้ง

3. การมีส่วนร่วมในชุมชน (Community Activities) ได้แก่ การก่อตั้งกลุ่ม
เพื่อแก้ปัญหาของสังคมหรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว การ เป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ ที่
ในกรณีนี้ก็หมายถึงเอกชนได้ริเริ่มทำการติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแก้ปัญหาใด ๆ เฉพาะของ
ตนเองหรือของครอบครัว หรือในบางทีก็เรื่องเกี่ยวกับปัญหาส่วนรวมของบ้าน เมืองแต่ทั้งนี้เป็นการ
ติดต่อโดยเอกชน ตัวอย่างเช่น ราษฎรโดยส่วนตัวได้ติดต่อกับผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
เพื่อแสดงความเห็นและเรียกร้องให้ผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐรับพิจารณาปัญหาที่เขาเสนอ
เกี่ยวกับกิจการสาธารณะ การติดต่อเจ้าหน้าที่ของทางการเกี่ยวกับปัญหาของสังคม

4. การรวมกลุ่มกับบุคคลที่มีแนวคิดหรือผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่มผลประโยชน์
(Interest Aggregation) ตามแนวคิดเกี่ยวกับพหุนิยม (Pluralism) เชื่อว่าประชาธิปไตย
จะมีขึ้นและมั่นคงอยู่ได้ด้วยการที่มีกลุ่ม สมาคม สันนิบาต องค์กร ฯลฯ มากมายหลายหลากภายใน
รัฐ การที่ในสังคมหนึ่งมีกลุ่มองค์การมากมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเป็นสมาชิกจะนำไปสู่
การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตยในสังคมนั้นด้วย จากการศึกษาของอัลมอนต์
และเวอร์บา (Almond and Verba 1965 : 167) เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน
ใน 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมันนี อิตาลี เม็กซิโก พบว่า การเป็นสมาชิก
กลุ่มมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีความสามารถทางการเมือง (Political Competence) ซึ่งเป็น
ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่สำคัญที่จะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล สำหรับในกรณีของ
กลุ่มในประเทศไทยจำนวนกลุ่มสังคม และกลุ่มการเมืองนั้นมีเป็นพัน เป็นหมื่นกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
หลังจากปี พ.ศ. 2516 แต่กลุ่มที่มีลักษณะ เป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างจริง ๆ จัง ๆ นั้นมีอยู่ไม่มากนัก
และยิ่งในท้องถิ่นด้วยแล้ว กลุ่มที่มีความสำคัญมัก เป็นกลุ่มที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลสนับสนุนให้
จัดตั้งขึ้น เช่น กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มชาวนา กลุ่มสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น (พรศักดิ์ ห่องแก้ว
2526 : 144)

5. การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ตามวิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เป็น
สิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายบริหารได้ทราบข่าวสาร ข้อมูล ข้อคิดเห็นที่เป็นความต้องการของ
ประชาชน และเป็นประโยชน์แก่การนำไปพิจารณากำหนดนโยบายหรือประกอบการศึกษาพิจารณาตกลงใจ
ในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ของประชาชน

6. การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ได้แก่การติดตามข่าวสารการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมือง เมื่อเขาดำเนินการในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านไปให้เมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วมสนทนาหรืออภิปรายทางการเมือง อภิปรายหรือแจ้งให้คนอื่นรู้เกี่ยวกับการเมืองในท้องถิ่นของคนแสดงทัศนะของคนให้ปรากฏแก่สาธารณะ เขียนจดหมายแสดงความเห็นไปยังบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ ที่รวบรวมมานี้ เป็นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งตามทฤษฎี และที่ปรากฏจริงในประเทศต่าง ๆ อย่างไรก็ตามสำหรับประชาชนหรือบุคคลแต่ละคน คงไม่มีใครที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้ครบถ้วน ในสภาพความเป็นจริงนั้นบุคคลที่มีฐานะอาชีพ การศึกษา เชื้อชาติ หรือสิ่งอื่น ๆ ต่างก็ย่อมเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เหมือนกัน และในปริมาณที่มากน้อยแตกต่างกันไปดังเช่น ได้มีผู้แบ่งประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นสามประเภท คือ ผู้ต่อสู้ทางการเมือง (Gladiators) ผู้เฝ้าดู (Spectators) และผู้ไม่สนใจการเมือง (Apathetics) (Herbert McClosky, 1968 : 24) โดยที่แต่ละประเภทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เท่ากัน ผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกเทศมนตรี ย่อมเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าประชาชนคนธรรมดา ซึ่งอาจมีส่วนร่วมต่อการเมืองเพียงการอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อถึงกำหนดเวลาเท่านั้น

เพื่อให้เข้าใจ ชลัช จงสีพันธ์ (2527 : 17 - 18) จึงสรุปออกมาเป็นแผนภูมิกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการออกเสียงเลือกตั้ง การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง ตลอดจนการสมัครรับเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียง การมีส่วนร่วมในชุมชน การรวมกลุ่มกับบุคคลที่มีแนวคิดหรือผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่มผลประโยชน์ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง แสดงไว้ในแผนภูมิ ดังแสดงไว้ต่อไปนี้

แผนภูมิแสดง ประเภทและรายละเอียดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	กิจกรรมทางการเมือง
1. การออกเสียงเลือกตั้ง	1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภาตำบล กรรมการของคณะกรรมการสุมาภิบาล สมาชิก สภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด ฯลฯ) 2. ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับชาติ (สมาชิก สภาผู้แทนราษฎร)
2. การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง ตลอดจนการสมัคร รับเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียง	1. ชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (ทุกระดับ) 2. แนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้สมัคร รับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มการเมืองใด กลุ่มการเมืองหนึ่ง 3. ช่วยโฆษณาหาเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมือง 4. เข้าร่วมและสนับสนุนกลุ่มการเมือง หรือ พรรคการเมือง (รวมทั้งการเป็นสมาชิกด้วย) 5. เข้าร่วมประชุมทางการเมืองของกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง
3. การมีส่วนร่วมในชุมชน	6. ทำงานให้แก่กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมือง 1. ตั้งกลุ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน 2. เป็นสมาชิกที่มีบทบาทในกลุ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน 3. ร่วมทำงานกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มทำงานเพื่อแก้ ปัญหาชุมชน 4. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เกี่ยวกับปัญหาชุมชน

แผนภูมิแสดง (ต่อ)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	กิจกรรมทางการเมือง
4. การรวมกลุ่มกับบุคคลที่แนวคิด หรือ ผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่ม ผลประโยชน์	1. การรวมกลุ่มกรณีความไม่เป็นที่ธรรมทางสังคม 2. การรวมกลุ่มกรณีการกระทำของรัฐบาลที่ ไม่ถูกต้อง 3. การรวมกลุ่มกรณีกฎหมายไม่ยุติธรรม 4. การรวมกลุ่มกรณีการใช้กฎหมาย
5. การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาชุมชน 2. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคมทั่วไป
6. การสื่อสารทางการเมือง	1. รับฟังข่าวสารทางการเมือง 2. ชักชวนผู้อื่นให้สนทนาเรื่องการเมือง 3. เข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองตามสถานที่ต่าง ๆ 4. ฟังคำปราศรัยหาเสียงของนักการเมือง 5. เขียนบทความทางการเมืองไปลงสิ่งพิมพ์ประเภท ต่าง ๆ 6. เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการเกี่ยวกับเรื่อง การเมือง 7. ส่งข่าวสารสนับสนุนหรือคัดค้านผู้นำทางการเมือง 8. ติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อ นักการเมือง

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การที่จะเข้าใจพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมนุษย์อย่างลึกซึ้งนั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ก่อนและในการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงมหภาคนี้ ทิพาพร ทิมพิสุทธิ์ (2521 : 20 - 36) ได้สรุปปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ซึ่งมีนักวิชาการและนักรัฐศาสตร์หลายท่าน กล่าวถึงไว้เป็น 5 ประการดังนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคม ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมอื่น ๆ และทุกสังคมจะมีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของตนเอง เราแบ่งกลุ่มสังคมใน 3 ประเภท คือ

1.1 กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยแรกที่มอบกระบวนการเรียนรู้ให้ จะเห็นได้ว่าครอบครัวที่ให้ความสำคัญแก่เด็กในการเข้าร่วมภายในครอบครัว อบรมสั่งสอนสิ่งที่ควรไม่ควรที่ โรเบิร์ต จี เลน (Robert E. Lane 1969 : 274) เรียกว่า "หน้าที่ศีลธรรม" (Duty Morality) นั้น เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะมีความรู้สึกรับผิดชอบและรู้หน้าที่ที่ควรปฏิบัติในฐานะพลเมืองดี คือจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่ในครอบครัวที่มีลักษณะเผด็จการนี้ เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นจะไม่รู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมการเมืองโดยจะเพิกเฉยและไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง นอกจากครอบครัวแล้ว ยังมีโรงเรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติให้แก่เด็ก ซึ่งสุจิต บุญบงการ (2522 : 41 - 50) ได้ชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษามีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม บุคลิกภาพและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง

1.2 กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองโดยป้อนข่าวสาร และการติดต่อสื่อสารกันในระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มข้าราชการ เป็นต้น

1.3 กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ก็นับว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง เช่น กลุ่มชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคม กลุ่มศาสนา กลุ่มเชื้อชาติ และกลุ่มชุมชน เป็นต้น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับชั้นทางสังคม ซึ่งหมายถึง สถานภาพและชนชั้นซึ่งอาจจัดได้จากอาชีพ รายได้ และการศึกษา เป็นต้น

สถานภาพ หมายถึง ความแตกต่างระหว่างปัจเจกชน

ชนชั้น หมายถึง ความแตกต่างระหว่างหมู่หรือกลุ่มคนในสังคม

การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับชนชั้นและพฤติกรรมทางการเมือง กล่าวคือ

คนในชั้นสูงจะมีพฤติกรรมทางการเมืองคล้าย ๆ กับผู้ที่มีการศึกษาสูง ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ คือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะ เข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง และผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง หรือชุมชนจะ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้อยู่นอกเมือง ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงจะ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ มีกำลังทรัพย์และเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่ง อมรอนันตชัย (2527 : 191) ได้สรุปว่า ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ถิ่นที่อยู่อาศัยและการจรรยาภาพทางสังคม (Social Mobility) นับได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาดี มีอาชีพดี และรายได้สูง มีอายุในวัยกลางคนจะมีแนวโน้มที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองสูง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (โดยเฉพาะในเรื่องการเลือกตั้ง) กับปัจจัยที่กล่าวแล้วนี้ มิได้คงที่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย เช่น สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมนั้น ๆ เป็นเช่นใด เช่นในสหรัฐอเมริกา ระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจกับการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์สูงมาก แต่สำหรับประเทศอื่น ๆ เช่น นอร์เวย์ ไทย ความสัมพันธ์ดังกล่าวกลับต่ำมาก ตัวอย่างคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ที่สุดของประเทศ เข้าร่วมทางการเมืองในรูปของการเลือกตั้งน้อยกว่าคนในชนบท

3. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือจิตวิทยา การตัดสินใจทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองของบุคคล เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพและสถานภาพของแต่ละบุคคล ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในชีวิต พฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลจึง เป็นผล เนื่องมาจากสถานภาพของสังคม มรดกทางวัฒนธรรม และสภาพจิตใจของบุคคล เหล่านี้ประกอบกันด้วยลักษณะปัจเจกชนที่สำคัญ คือ ลักษณะประชาธิปไตยซึ่งแตกต่างจากลักษณะแบบเผด็จการและแสวงหาอำนาจ กล่าวคือสามารถควบคุมความต้องการอำนาจได้อย่างเดียว มีความไว้วางใจบุคคลอื่น มีความอดกลั้นต่อความไม่แน่นอน จึงมักจะ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนั้นการที่บุคคล เข้าร่วมทางการเมืองก็ เนื่องมาจากค่านิยม ความเชื่อในหน้าที่พลเมือง ในแง่ของจิตวิทยานั้นการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจะดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับว่า เข้าร่วมทางการเมืองแล้ว จะได้รับรางวัลหรือผลตอบแทนอะไรบ้าง นักรัฐศาสตร์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความเห็นว่าคนเรา เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็ เพื่อสนองความต้องการด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องอำนาจการ

แข่งขัน ความสำเร็จ และผลประโยชน์ กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือ ความต้องการต่าง ๆ เป็นแรงผลักดันให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง (อมร อนันตชัย 2527 : 19)

4. ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมทุก ๆ อย่างของชีวิตมนุษย์ อันเป็นแบบแผนหรือพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันที่ยึดมั่น เป็นแบบของสังคม ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา สังคม การทหารและอื่น ๆ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่สำคัญคือ สหจิต (Consensus) ของค่านิยมพื้นฐานที่ยอมรับกันในสังคมจะมีผลต่อความมั่นคงทางการเมือง

5. ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางการเมือง มักจะมีการกล่าวอ้างกันเสมอ ๆ ว่า สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง ของประชาชน เช่น ระบบการเมืองหากซับซ้อนเกินไป หรือการเลือกตั้งมีบ่อยมากเกินไป หรือ จำนวนตำแหน่งที่จะต้องเลือกมีมากเกินไป หรือกลไกในการเลือกตั้งมีมากเกินความจำเป็นแล้ว มีผลทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้เหตุการณ์บ้านเมืองบางอย่างก็มีผลทำให้การมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกัน เช่น ในช่วงสงครามโลก ครั้งที่สอง จำนวนผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกาลดน้อยลง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงต้องไปร่วมในสงคราม อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอื่น ๆ อีกที่มีผลกระทบต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ระยะเวลาของการรณรงค์หาเสียง และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทางการเมืองรวมทั้งอุดมการณ์ทางการเมืองด้วย (อมร อนันตชัย 2527 : 192)

5. มโนทัศน์และมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง

5.1 ความหมายของมโนทัศน์ (Concept)

ความหมายทั่วไปของ "มโนทัศน์" (Concept) มีผู้เรียกต่างกันไป หลายแบบ เช่น ความคิดรวบยอด สังกัป มโนคติ ความรู้สึกนึกคิด (Idea) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างกว้าง ๆ หรือรวม ๆ ในรูปของโครงสร้างสำคัญไม่จำเพาะเจาะจงต่อรายละเอียดของสิ่งนั้น เป็นต้นว่า พอนึกถึง "ครู" เราก็เกิดความคิดหรือความรู้สึกจากการเรียนรู้ อย่างกว้าง ๆ ว่าโครงสร้างของครู มีรูปร่างลักษณะและท่าทางเป็นอย่างนั้น ๆ โดยทั่วไป การที่จะมีมโนทัศน์นั้นไม่ จำเป็นต้องมีของจริงมาอยู่ตรงหน้าก็จะเกิดมโนทัศน์ได้ เช่น เพียงแต่นึกว่า "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" เราก็นึกเห็นกระบวนการอย่างกว้าง ๆ ของเรื่องว่า

เป็นอย่างไร ดังนั้นเราจึงใช้สัญลักษณ์หรือคำพูดออกเสียงเรียกชื่อมโนทัศน์ของสิ่งต่าง ๆ แทนของจริงได้

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1959 : 118) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ 3 ลักษณะคือ

1. ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบหรือลักษณะร่วมที่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มเป็นพวกได้
2. สัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไปหรือเชิงนามธรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ กิจกรรมหรือวัตถุ
3. ความรู้สึกนึกคิด ความเห็น ความคิดหรือภาพความคิด

จอห์น พี เคอเซโค (John P. DeCecco 1968 : 388) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ (Concept) หมายถึงชั้นของสิ่งเร้าที่มีคุณลักษณะสามัญร่วมกัน สิ่งเร้านี้มักจะเป็นวัตถุ เหตุการณ์ บุคคล เราจะเรียกสิ่งเร้านี้โดยชื่อ เช่น หนังสือ สงคราม นักเรียน สาวสวย ครูที่อุทิศตน ยาหลอนประสาท ซึ่งสิ่งเร้านี้จะจัดเป็นชั้น สิ่งเร้าบางอย่างไม่เป็นมโนทัศน์ เช่น อลิซาเบทเทเลอร์ นางสาวแพค (ซึ่งเป็นครูสอนอนุบาล) หนังสือสงครามและสันติภาพ (ของคอลลอสคอย) สงครามเวียดนาม สงครามคอกกุกุลาบ เป็นเพียงสิ่งเร้าไม่ใช่ชั้นของสิ่งเร้า

แบร์รี เค เบเยอร์ (Barry K. Beyer 1971 : 6) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ (Concept) เป็นมโนภาพ (Mental Image) เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุที่เรามองเห็นรูปลักษณะได้ (Concrete Object) รูปแบบของพฤติกรรมหรือความคิดที่เข้าใจยาก (Abstract Idea) ภาพพจน์ที่ว่านี้มี 2 มิติ คือ องค์ประกอบที่แยกออกเป็นแต่ละส่วนของมโนทัศน์กับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยส่วนรวม

เอ็ดการ์ บี เวสเลย์ และ แสตนเลย์ พี รอนสกี (Edgar B. Wesley and Standley P. Wronski 1973 : 96) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ (Concept) หมายถึง ประเภทของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะนามธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทั้งหมดของประเภทหรือชั้นเฉพาะอย่างของวัตถุหรือความคิดต่าง ๆ

เจมส์ เอ แบงส์ (James A. Banks 1974 : 77) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ (Concept) หมายถึง คำหรือวลีที่เป็นนามธรรมซึ่งใช้ประโยชน์สำหรับการจำแนก

หรือจัดหมวดหมู่ของสิ่งของความคิดหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

เดโช สนวนานนท์ (2512 : 52) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า เป็นความรู้ ซึ่งไม่ว่าจะรู้ได้จากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสโดยตรง แต่เป็นความรู้ซึ่งเป็นผลมาจากความประทับใจจากสัมผัสต่าง ๆ มโนภาพหรือภาพนึกในความหมายกว้าง ๆ หรือในความคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะเรียกว่าเป็นแนวคิดก็ได้

วรรณวิมล ทนนิพานิช (2518 : 10) สรุปว่ามโนทัศน์หมายถึงแก่นความคิดที่ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับนามธรรมที่ครุมุ่งพัฒนาให้เรียนให้ได้รับมโนทัศน์ที่ถูกต้องเพื่อทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์และถูกต้อง

จรรยา คุณมี (2520 : 138 - 139) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า หมายถึงการรู้จักเรื่องใดเรื่องหนึ่ง วัตถุใดวัตถุหนึ่งจนสามารถจำแนกพวกได้ ว่าพวกอะไรอยู่ในพวกอะไร และเรื่องนั้นสิ่งนั้นควรมีคุณลักษณะอย่างไร ทำอะไรได้บ้าง

พนัส ทันทาคินทร์ (2520 : 87 - 88) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า หมายถึงนามธรรมหรือความคิดโดยทั่วไปที่รวบรวมได้มาจากกรณีเอกเทศทั้งหลาย (A concept is an abstraction of idea generalized from particular cases.) ทั้งนี้ย่อมจะมีความหมายต่อไปว่าในการที่จะสร้างมโนทัศน์นั้น ผู้สร้างจะต้องได้ประสบการณ์จากการกรณีเอกเทศมากพอและยิ่งประสบการณ์มีความแจ่มชัดเพียงใด มโนทัศน์ที่สร้างขึ้นมามาย่อมจะแจ่มชัดขึ้นเพียงนั้น

วาริ แสนสุข (2521 : 8) ได้สรุปว่ามโนทัศน์คือการเกิดมโนภาพขึ้นในความคิดซึ่งเกิดจากการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เป็นแก่นความคิดครั้งสุดท้าย เพื่อใช้เป็นข้อสรุปหรือจำกัดความสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นพวกนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ครูสอนให้ได้รับมโนทัศน์ที่ถูกต้องเพื่อทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์และถูกต้อง

พรรณี ชูทัย (2522 : 182) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่าหมายถึงกลุ่มของสิ่งของ การกระทำหรือความคิด

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2523 : 1) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่าหมายถึง ความคิดที่เกิดจากการรับรู้ลักษณะร่วมของวัตถุ เหตุการณ์ บุคคล ความคิดที่เป็นประเภทเดียวกัน

ลาวัญญ์ วิทยาอุทติกุล (2526 : 7) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่าหมายถึง แนวคิดที่สรุปรวมยอดได้จากข้อเท็จจริงและแสดงถึงความเข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อเท็จจริงนั้น

ชัยพร วิชาวุธ(2526 : 1) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับประเภทของสิ่งต่าง ๆ ตามความเข้าใจของแต่ละคนเช่น เข้าใจว่าสิ่งของลักษณะใดเรียกว่า ของแข็ง สิ่งใดเรียกว่าสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตลักษณะใดเรียกว่า แมว คนลักษณะใดเรียกว่า วีรชน การกระทำลักษณะใดเรียกว่าหว่านข้าว การกระทำลักษณะใดเรียกว่า เกรงใจ ตลอดจนความคิดลักษณะใดเรียกว่า พุทธศาสนา ความคิดลักษณะใดเรียกว่า วัตถุประสงค์

ศิริพรรณ ใจยอกศิลป์ (2528 : 13) ได้สรุปว่า มโนทัศน์เป็นการจัดรวบรวมคุณลักษณะของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของ การกระทำและความคิด แล้วจำแนกออก เป็นหมวดหมู่หรือประเภท โดยอาศัยความแตกต่าง ความคล้ายคลึง เป็นการรวมเอาลักษณะร่วมของปรากฏการณ์เหล่านั้นเข้าด้วยกัน แสดงถึงความเข้าใจอย่างแท้จริง

จากคำจำกัดความของมโนทัศน์ที่นักการศึกษาทั้งของต่างประเทศและของไทยได้ให้ความหมายนั้นพอจะสรุปได้ว่า มโนทัศน์ (Concept) หมายถึง แนวความคิด ซึ่งแสดงถึงความรู้ ความเข้าใจ ที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดทัศนคติและนำไปสู่พฤติกรรมต่อไป

5.2 มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของ "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" (Political Participation) ไว้ต่างกันดังต่อไปนี้คือ

เฮร์เบิร์ต แมคคอสลีย์ (Herbert McClosky 1968 : 27) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง ลักษณะการยินยอมพร้อมใจซึ่งอาจจะ เป็นความสมัครใจ และยินดีจะทำกิจกรรมทางการเมือง ทั้งในด้านการเลือกผู้ปกครองประเทศและการกำหนดนโยบาย

ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) 1971 : 46) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การปฏิบัติโดยใจสมัครไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมี การจัดองค์การหรือไม่ จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งที่จะผลักดันการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและ

การเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ

นอร์แมน นายและซิดนีย์ เวอร์บา (Norman Nie and Sidney Verba 1975 : 78) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงหรือน้อยต่อการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการกระทำที่ดำเนินการ

แซมมวล พี ฮันติงตัน และโจน เอ็ม เนลสัน (Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson 1976 : 32) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดาไม่ใช่พนักงานเมืองอาชีพ อาจเป็นด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

แอล คัมบลิว มิลแบรธ และเอ็ม แอล โกเอล (L. พู. Milbrath and M.L. Goel 1977 : 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการผลักดันหรือยอมรับสนับสนุนรัฐบาลและการเมืองของประเทศ

นักรัฐศาสตร์ของไทยได้ให้ความหมายของ "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" (Political Participation) ไว้ต่างกันดังต่อไปนี้ คือ

จรรยา สุภาพ (2518 : 37) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจและในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง

วิสุทธิ โทธิแทน (2519 : 3) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง วิธีการและลักษณะของเป้าหมายเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องมั่นคง ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ความสามารถ และโอกาส เพื่อให้เกิดผลต่อการระดมการตัดสินใจทางการเมือง

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2522 : 56) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง ความผูกพันทางใจและความสนใจทางการเมือง ทางหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ การไปรับฟังการหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523 : 87) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง โอกาสและความสามารถของผู้ค้ำยันสถานภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับคุณค่าและประโยชน์สุขกับผู้ที่มีความ เหนือกว่า

บรรพต วีระสัย (2527 : 103) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง ผู้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศและชุมชนของตนพอสมควร ตลอดจนมีความสนใจว่าตนจะได้รับบริการหรือประโยชน์หรือได้รับผลกระทบกระเทือนจากอะไรบ้างจากฝ่ายปกครอง

จากที่มีนักรัฐศาสตร์ไทยและต่างประเทศให้ความหมายไว้ดังกล่าว สรุปได้ว่า "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" หมายถึงลักษณะการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในระบบการเมืองซึ่งมีจุดหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการเลือกผู้บริหารประเทศ การกำหนดนโยบายและการดำเนินงานต่าง ๆ ของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นรวมทั้งการกระทำต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาชุมชน

ดังนั้น มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยที่จะใช้ในการศึกษานี้จึงหมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในลักษณะโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนอุดมการณ์และหลักการของการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่การเข้าไปมีกิจกรรมโดยแสดงบทบาทและความคิดเห็นร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องได้นั้น จะเกิดจากการมีประสบการณ์ที่ถูกต้องกว้างไกลครอบคลุมทั้งความรู้ ความเข้าใจและการแสดงบทบาทที่ถูกต้อง ตามระบอบประชาธิปไตย ดังกล่าวไว้ ในขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้นด้วย

6. การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ปัจจุบันการสอนสังคมศึกษามุ่งให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ในเรื่องที่สอนเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ในการสอนสังคมศึกษาให้มโนทัศน์นี้ สุนทร สุนันท์ชัย (2523 : 18) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ให้ประสบการณ์แก่นักเรียนจะเป็นประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์รองก็ได้ เพื่อให้นักเรียนเห็นสิ่งที่เรียนด้วยตาตนเอง นักเรียนจะได้สังเกตลักษณะที่สำคัญได้

2. สิ่งที่เป็นนามธรรมไม่มีของจริงหรืออุปกรณ์แสดงได้ เช่น ความดี ความชั่ว ศิลธรรม การสอนต้องใช้วิธียกตัวอย่างให้เข้าใจ
3. นักเรียนมีโอกาสใช้สิ่งที่เรียนในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน เช่น เรียนเรื่องประชาธิปไตย ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น ให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน การประชุมกลุ่มการร่วมมือ การร่วมมือกับบุคคลอื่น เป็นต้น
4. นักเรียนจะเข้าใจความหมายได้ดีขึ้นถ้าสิ่งที่เรียนนั้นปรากฏชัดในตัวอย่างที่ครูยกขึ้นมา ตัวอย่างที่อธิบายอาจมีทั้งตัวอย่างที่ชัดและไม่ชัด
5. ถ้านักเรียนมีพื้นฐานประสบการณ์จากครอบครัวมาบ้าง นักเรียนจะเข้าใจความหมายในสิ่งที่เรียนดีขึ้น นักเรียนในเมืองย่อมมีประสบการณ์ดีกว่านักเรียนในชนบท ดังนั้นโรงเรียนควรจัดประสบการณ์ให้นักเรียนเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนไม่มีโอกาสได้เห็นที่บ้าน
6. นักเรียนจะเข้าใจความหมายได้ดีขึ้นถ้าจัด เนื้อเรื่องของสิ่งที่เรียนให้ง่ายเหมาะแก่ความคิดของนักเรียนและวิธีถ่ายทอดที่เหมาะสม
7. การอธิบายต้องแจ่มแจ้งไม่คลุมเครือ ใช้ถ้อยคำที่นักเรียนคุ้นเคยเป็นคำที่นักเรียนเคยได้ยิน ใช้ประเด็นสั้น ๆ ชำหลักการที่สำคัญ ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นส่วนรวม
8. ครูต้องระวังไม่ย่อประสบการณ์ของนักเรียน เป็นสัญลักษณ์หรือภาษามากเกินไป รวดเร็วเกินไป ควรรอให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่มีความหมายเพียงพอเสียก่อน

การปลูกฝังมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเราที่แล้วมา เราเน้นกันแต่เรื่องรูปธรรม หลักสูตร แบบเรียน ทุกคนรู้ว่าอ่านาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แต่ปวงชนควรจะมีส่วนร่วมอย่างไร เราไม่ได้เน้น ไม่ได้ฝึก ไม่ได้ปลูกฝังคุณสมบัติกันอย่างจริงจัง จึงเป็นข้อบกพร่องในเรื่องการจัดเนื้อหาในหลักสูตร โดยไม่สามารถจัดให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทย นอกจากนั้นวิธีสอนที่เป็นอยู่ในโรงเรียนไทยก็ยังขาดประสิทธิภาพอีกด้วย ครูยังคงมุ่งอบรมสั่งสอนนักเรียนโดยเน้นความจำและให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนมากกว่าการฝึกทักษะในการนำไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเนื่องจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหลักในการสอนเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นวิชาที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติที่สามารถให้เหมาะสมแก่สังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้นวิธีสอน กิจกรรม ควรจัดให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก (เกรียง กิริติกร 2510 : 15)

เลียวนาท เอส เคนเวอร์ธี (Leonard S. Kenworthy 1962 : ได้กล่าวว่า
ไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาย่อมมีบทบาทเป็นอย่างมากคือ

1. ให้รู้จักวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวความคิด เกี่ยวกับพล เมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย
2. ให้เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกันระหว่างวิถีชีวิตประชาธิปไตยกับระบอบการปกครองประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตลอดชีวิต
3. ช่วยพัฒนาทักษะในการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย
4. ให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับท้องถิ่น การปกครองของรัฐ ประเทศและมีส่วนร่วมในบางโอกาส
5. ให้เข้าใจสถานการณ์ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต
6. ให้เข้าใจถึงระบบการแยกอำนาจการปกครองและความยุติธรรมในการแบ่งแยกอำนาจตามกฎหมาย
7. ให้เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง รวมทั้งเน้นความสำคัญในการมีส่วนร่วม
8. ให้เข้าใจสิทธิและความรับผิดชอบของพลเมืองในหลายระดับ เช่น ระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับประเทศ
9. ช่วยพัฒนาทักษะในการทำงานกลุ่ม การร่วมมือกับชุมชน โรงเรียน โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติคนแบบประชาธิปไตย
10. ช่วยพัฒนาทักษะในการคิดวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกันอยู่

แบร์รี เค เบเยอร์ (Barry K. Bayer 1971 : 119 - 124) เน้นว่าโน้ตสึนไม่อาจสอนด้วยการบอกเล่าแก่ผู้เรียนได้ แต่จะต้องเกิดขึ้นจากภายในจิตใจของผู้เรียนเอง และลาวัลย์ วิทยายุทธกุล (2526 : 29) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้หรือการเกิดมโนทัศน์นั้นเป็นการใช้ความคิดหรือทักษะทางปัญญาที่ค่อนข้างซับซ้อน ด้วยเหตุนี้เองการพัฒนาโน้ตสึนจึงต้องขึ้นอยู่กับอายุระดับสติปัญญา ประสบการณ์ของนักเรียนและยังขึ้นอยู่กับกระบวนการสอนของครูที่จะช่วยให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้

ฌ็อง ปิอาเจท์ (Jean Piaget 1975 : 5 - 55) ได้เสนอผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development) ของเด็กในอันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้โน้ตสึนได้นั้นจะต้องเป็นไปตามขั้นพัฒนาการ

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของ พ็อาเจท์ (Piaget's Theory of Cognitive Development) ความคิดหรือสติปัญญาหมายถึงการที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สามารถจัดคิดแปลงความคิดและการแสดงออกของตนได้ดี เป็นผลจากกระบวนการ 2 ชนิดคือ

1. การรับ (Assimilation) เป็นกระบวนการที่เด็กรับเอาประสบการณ์ต่าง ๆ มาเป็นประสบการณ์เฉพาะคน ทำให้เด็กมีพฤติกรรมต่อสิ่งใหม่ ๆ ตามประสบการณ์ของตน เช่น เด็กอายุ 1 ขวบ ชอบเล่นของเล่นด้วยการเอาเข้าปากกัดหรือเขย่า เมื่อเอาแท่งเหล็กให้เด็ก เด็กจะเอาเข้าปากกัดหรือเขย่าตามประสบการณ์เดิม

2. การเก็บและปรุ่งแต่ง (Accomodation) เป็นกระบวนการในการปรับความเข้าใจหรือประสบการณ์เดิมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เช่น เด็กที่เล่นแท่งแม่เหล็กโดยใช้ปากกัดหรือเขย่าถ้าเด็กพบโดยบังเอิญว่าแม่เหล็กใช้ดูดเหล็กได้ เด็กจะปรับความเข้าใจเดิมว่าแม่เหล็กไม่มีไว้ดูดหรือกัดและเด็กจะใช้แม่เหล็กทดลองดูดสิ่งของต่าง ๆ

ฌ็อง พ็อาเจท์ (Jean Piaget 1975 : 5 - 55) แบ่งพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจเป็น 4 ขั้น

1. ขั้นของการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัส (Sensorimotor Period) อายุ 1 - 2 ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การไขว่คว้า การดูด เด็กวัยนี้มีสติปัญญาอยู่ในขั้นการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าไม่สามารถแยกตนเองจากสิ่งแวดล้อมได้และรับรู้เท่าที่สายตามองเห็น สิ่งใดที่หายไปจากสายตาสิ่งนั้นไม่มีตัวตน เมื่อโตขึ้นจึงค่อย ๆ เข้าใจสภาพแวดล้อมและเริ่มสนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น

2. ขั้นของการเริ่มมีความคิดความเข้าใจ (Pre - Operational Period) อายุ 2 - 7 ปี เด็กยังไม่สามารถใช้สติปัญญาคิด กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่แบ่งเป็น 2 ระยะ

2.1 ความคิดก่อนเกิดมโนทัศน์ (Preconceptual Thought) อายุ 2 - 4 ปี เด็กเริ่มมีมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แต่ยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่มีความสามารถในการใช้ภาษาแต่ยังเป็นภาษาที่เกี่ยวข้องกับตนเอง (Egocentric) เด็กชอบการเล่นสมมุติโดยใช้สัญลักษณ์แทน เช่น ใช้แท่งไม้แทนรถ ความคิด ความเข้าใจยังขึ้นอยู่กับ การรับรู้ ไม่สามารถใช้เหตุผล ยังไม่เข้าใจในเรื่องความคงตัว (Conservation) ในแง่ที่ว่าของจำนวนเท่ากัน ถ้าเปลี่ยนรูปร่างไป จำนวนของยังมีเท่าเดิม เช่น น้ำในแก้วที่ 1 และแก้วที่ 2 มีปริมาตรเท่ากัน เมื่อรินน้ำจากแก้วที่ 1 ใส่แก้วที่ 3 ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่า เมื่อเปรียบเทียบแก้วที่ 2 กับแก้วที่ 3 แก้วไหนมีน้ำมากกว่ากัน เด็กจะตอบว่าน้ำในแก้วที่ 2 สูงกว่าแก้วที่ 3 แสดงว่าความคิดความ

เข้าใจเด็กขึ้นอยู่กับความรู้ไม่มีเหตุผล

2.2 การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuitive Thought) อายุ 4 - 7 ปี ความคิดของเด็กมีเหตุผลขึ้นแต่การคิดยังออกมาในลักษณะของการรับรู้มากกว่าความเข้าใจ ชั้นนี้ต่างจากชั้นที่ 2.1 ตรงที่ได้มีปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า สนใจอยากรู้อยากถามมากกว่า เด็กวัยนี้เริ่มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด แต่ความเข้าใจยังขึ้นอยู่กับสิ่งที่รับรู้ภายนอก ถ้าทดลองเรื่องเดียวแบบในข้อ 2.1 เด็กจะยังตอบเหมือนเดิม

3. ช่วงอายุของการใช้ความคิดเชิงรูปธรรม (Concrete Operational Period) อายุ 7 - 11 ปี สติปัญญาของเด็กพัฒนาการถึงขั้นสามารถใช้ความคิดได้อย่างมีเหตุผล รู้จักแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ เข้าใจเรื่องความคงตัวของสิ่งต่าง ๆ คือเริ่มเข้าใจว่าของจำนวนหนึ่ง แม้เปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมีน้ำหนักหรือปริมาตรคงเดิม สามารถคิดย้อนกลับได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดหมู่อย่างมีกฎเกณฑ์

4. ชั้นของการใช้ความคิดเชิงนามธรรม (Formal Operational Period) อายุ 11 - 14 ปี เด็กจะมีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจถึงระดับสูงสุด เริ่มมีความคิดแบบผู้ใหญ่สามารถคิดแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ได้ เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรม

จากทฤษฎีนี้จะพบว่า การเกิดมโนทัศน์นั้น เป็นไปตามระยะของพัฒนาการทางสติปัญญา ในชั้นที่ 4 คือ ชั้นของการใช้ความคิดเชิงนามธรรม (Formal Operational Period) ซึ่งเป็นระยะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สามารถเรียนรู้และเกิดมโนทัศน์ในลักษณะที่เป็นนามธรรมได้ ดังนั้นการที่จะเกิดมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมได้จะต้องมีความรู้พื้นฐานต่าง ๆ จนสามารถตอบสนองสิ่งเร้าในลักษณะแยกความแตกต่างและมองเห็นความเหมือนของสิ่งเร้าได้ ดังนั้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จึงมีพัฒนาการทางสติปัญญา สามารถที่จะเกิดมโนทัศน์ในระดับนามธรรมได้ โดยเฉพาะมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การ เรียนรู้ มโนทัศน์

ลาวัญญ์ วิทยาวุฑฒิกุล (2526 : 29) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้หรือการเกิดมโนทัศน์ เป็นการ ใช้ความคิดหรือทักษะทางปัญญาที่ค่อนข้างซับซ้อนประกอบด้วยความสามารถในการแยกกลุ่มและหรือจัดประเภทวิเคราะห์สิ่งที่ได้สังเกตหรือรับรู้ให้เห็นลักษณะที่เหมือนหรือร่วมกันหลายอย่าง การย่อและสรุปนัยของลักษณะร่วม และการให้ชื่อกลุ่มแก่ลักษณะร่วมที่ได้สรุปนั้นออกมาเป็น

แนวคิดที่แสดงความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งนั้น ดังนั้น ลาวัวญ์ วิทยาอุทพิกุล (2526 : 29) จึงสรุปขั้นตอนของการ เรียนรู้โมทัศน์ไว้ดังนี้

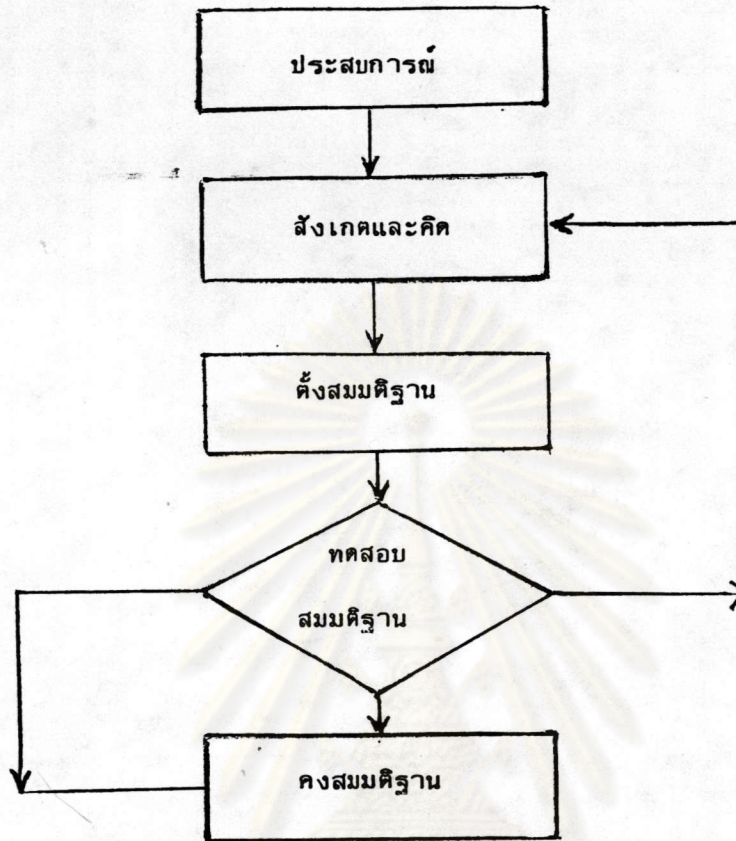
1. ขั้นการสังเกตและรับรู้ (Observing and Perceiving) เป็นการรับรู้ลักษณะของสิ่งเร้าคือข้อมูลที่เกี่ยวกับสิ่งของ บุคคล เหตุการณ์ หรือความคิดนั้นและระบุลักษณะเหล่านั้นไว้
2. ขั้นแบ่งแยกชั้นและกลุ่ม (Categoring and Classification) เป็นการนำเอาลักษณะของสิ่งเร้าที่ได้สังเกตและรวบรวมไว้มาศึกษาคุณสมบัติเหมือนกันและแตกต่างกัน แล้วจัดแบ่งแยกลักษณะร่วมหรือที่เหมือนกัน เข้าเป็นกลุ่มหรือประเภทได้
3. ขั้นให้ชื่อกลุ่มที่จัดไว้ (Labelling a Group of the Objects) ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะต้องใช้ความสามารถในทางภาษาให้ชื่อที่แสดงลักษณะร่วมของสิ่งนั้นแต่ในกรณีที่เป็นการเรียนรู้โมทัศน์ด้วยวิธี เสนอมโนทัศน์ที่จะต้อง เรียนก่อนแล้วให้สังเกตตามลำดับ ผู้เรียนก็ต้องได้รับการทดสอบว่ามโนทัศน์นั้น ๆ ของเขาเป็นอย่างไร ได้เรียนรู้จริงแล้วและสามารถระบุได้จากสถานการณ์ใหม่ที่พบหรือไม่

สำหรับกระบวนการเรียนรู้โมทัศน์นั้น ชัยพร วิชชาวุธ (2519 : 1 - 7) ได้เสนอขั้นตอนของการ เรียนรู้หรือการ เกิดมโนทัศน์ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เริ่มจากการที่ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ เช่น การได้เห็นได้ฟัง
2. เมื่อเกิดประสบการณ์แล้วผู้เรียนรู้ต้องสังเกต ในรายละเอียดปลีกย่อยของประสบการณ์และคิดเปรียบเทียบ เช่น รูปที่เห็นนั้นมีสีอะไร รูปร่างอย่างไร อะไรที่เหมือนกันและอะไรที่ต่างกัน
3. จากผลสังเกตในข้อ 2. ผู้เรียนจะต้องตั้งเป็นสมมติฐานว่า มโนทัศน์ของสิ่งเหล่านั้นคืออะไร
4. ผู้เรียนทดสอบสมมติฐานหากผลปรากฏว่าถูกต้องก็จะคงสมมติฐานไว้ ถ้าผิดก็จะกลับไปสังเกตและคิดตั้งสมมติฐานใหม่จนถูกจึงสรุป เป็นมโนทัศน์

ลำดับขั้นของการ เกิดมโนทัศน์ สามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

(ชัยพร วิชชาวุธ 2519 : 1 - 7)

วิธีการสอนให้เกิดมโนทัศน์

จอห์น ที เคอเซกโก (John P. DeCecco 1968 : 402 - 418) ได้เสนอแนะวิธีสอน
ให้เกิดมโนทัศน์ดังนี้

ขั้นที่ 1 อธิบาย การปฏิบัติที่พึงประสงค์ของนักเรียนหลังจากที่เขาได้เรียนรู้เกี่ยวกับ
เรื่องมโนทัศน์แล้ว (Describe the Performance Expected of the Student After
He has Learned the Concept)

บทเรียนแต่ละบทแต่ละตอนครูต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่าให้เกิดมโนทัศน์อะไร และเมื่อ
ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์นั้นแล้วจะมีพฤติกรรมที่คาดหวังอย่างไร เช่น เมื่อนักเรียนเรียนเรื่องการมี
ส่วนร่วมแล้ว นักเรียนสามารถแยกการมีส่วนร่วมออกจากพฤติกรรมต่าง ๆ ได้

การกำหนดพฤติกรรมที่คาดหวังไว้ เช่นนี้มีผล 2 ประการคือ

1. เพื่อครูจะได้ประเมินผลได้ถูกต้องตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือถ้านักเรียน

บทร้องตรงไหนจะได้ช่วย เหลือต่อไป

2. เพื่อให้นักเรียนจะได้ประเมินผลตนเองว่า มีพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในนี้ชัดเจนหรือไม่

ขั้นที่ 2 ลดจำนวนลักษณะต่าง ๆ ที่เรียนรู้ได้ในมโนทัศน์ที่มีความซับซ้อนและเสนอความ
เด่นชัดของลักษณะที่สำคัญ (Reduce the Number of Attributes to be Learned in
Complex Concepts and Make Important Attributes Dominant)

การสอนมโนทัศน์ใด ๆ ก็ตามครูต้องวิเคราะห์พิจารณาให้ดีว่า มโนทัศน์นั้นประกอบ
ไปด้วยมโนทัศน์อื่นอะไรบ้าง มีความสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น มโนทัศน์เรื่อง "การเมือง" การที่
นักเรียนจะมีมโนทัศน์เรื่องการเมืองถูกต้อง นำไปใช้ได้ นักเรียนต้องมีมโนทัศน์อื่น ๆ อีกมาก เช่น
การนับด้วยความเข้าใจจำนวน การได้มาเพิ่มขึ้น ฟ้าให้ ฯลฯ ครูต้องวิเคราะห์ดูว่านักเรียนต้องมี
มโนทัศน์เป็นพื้นฐานมาก่อนหรือไม่ จึงสามารถทำความเข้าใจมโนทัศน์ที่กำลังเรียนได้ นอกจากนั้น
มโนทัศน์แต่ละอย่างนั้น ลักษณะที่ควรเน้น เป็นพื้นฐานเพื่อความเหมาะสมกับวัยและความสามารถ
ของนักเรียนนั้นคืออะไร เช่น การเรียนเรื่อง "การมีส่วนร่วม" ครูต้องหาภาพ ภาพยนตร์ ฯลฯ
ที่เป็นส่วนสำคัญที่ไม่แสดงลักษณะอันแท้จริงของการมีส่วนร่วม นักเรียนวัยไหนควรมีมโนทัศน์เกี่ยวกับ
"การมีส่วนร่วม" เพียงใด ครูจะต้องพิจารณาอย่างสำคัญด้วย เพราะถ้ามโนทัศน์ที่เรียนซับซ้อน
เกินไปเด็กจะไม่เข้าใจการเรียนมโนทัศน์นั้นก็ไม่ได้ผล

ขั้นที่ 3 ให้เครื่องวัดประเภทคำพูดที่มีประโยชน์แก่นักเรียน (Provide the Student
with Useful verbal Mediators)

การเรียนรู่มโนทัศน์ ผู้เรียนต้องมีภาษาพูด สื่อสารเข้าใจได้อย่างเพียงพอ ภาษาเป็น
สื่อสำคัญของการเรียนมโนทัศน์ ภาษาที่จะเป็นสื่อในการเรียนมโนทัศน์นั้นต้องเป็นภาษาที่ผู้เรียนเข้าใจ
ความหมายถูกต้อง เช่นพูดว่า "ครึ่ง" "เสี้ยว" "กลับ" "กาม" ผู้เรียนต้องเข้าใจความหมาย
ถูกต้อง ภาษามีความสำคัญในการเรียนมโนทัศน์ ทั้งในด้านแสดงความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียน
ออกไปและในด้านการแปลความหมายคำพูดของผู้อื่นด้วย

ในการเรียนการสอนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนา
ทางภาษาของผู้เรียน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวัยและภาวะแวดล้อมของเด็ก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่
ยากจน เด็กในย่านเสื่อมโทรม หรือชนบทห่างไกล ย่อมมีภาษาจำกัดในการที่จะทำความเข้าใจ
สิ่งต่าง ๆ อยู่เป็นอันมาก

ขั้นที่ 4 เสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทั้งด้านบวกและด้านลบ (Provide Positive And
Negative Example of the Concept)

การสอนให้เกิดมโนทัศน์ครูต้องนำตัวอย่างมาให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนจะได้สังเกต พิจารณาศึกษาแยกลักษณะแตกต่างที่เป็นลักษณะเด่นชัดในการที่จะสร้างมโนทัศน์ของสิ่งนั้นหรือ ตัวอย่างทางบวกของสิ่งนั้นต่อไป ครูนำลักษณะที่ไม่ใช่ลักษณะสำคัญของสิ่งนั้นหรือตัวอย่างทางลบ ให้นักเรียนสังเกตดู เช่นจะสอนมโนทัศน์เรื่อง "พืช" ครูต้องนำสิ่งที่เป็นพืชมาให้แก่นักเรียนดูด้วย เพื่อให้นักเรียนเปรียบเทียบ สังเกต นักเรียนจะได้มโนทัศน์เรื่องพืชชัดเจนถูกต้องขึ้น

ขั้นที่ 5 เสนอตัวอย่างในแง่ของการติดตามอย่างใกล้ชิดหรือเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน
(Present the Example in Close Succession or Simultaneously)

การแสดงตัวอย่างทั้งทางบวกและทางลบควรแสดงตัวอย่างทางลบทันที หลังจากแสดง ตัวอย่างทางบวกแล้ว หรือแสดงพร้อม ๆ กันทั้งตัวอย่างทางบวกและทางลบก็ได้

ขั้นที่ 6 เสนอตัวอย่างของมโนทัศน์ด้านบวกแบบใหม่และนักเรียนอธิบายลักษณะมโนทัศน์ นั้น (Present a New Positive Example of the Concept and Ask the Student to Identify It)

ครูนำตัวอย่างใหม่ของสิ่งที่เรียนให้นักเรียนดูและให้นักเรียนบอกว่าใช่หรือไม่ใช่ เช่น นักเรียนเรียนเรื่องกล้วยไม้ ครูนำกล้วยไม้พันธุ์ที่นักเรียนยังไม่เคยรู้จักมาให้แก่นักเรียนดูแล้วถาม นักเรียนว่า กล้วยไม้ใช่หรือไม่ ถ้านักเรียนตอบถูกแสดงว่านักเรียนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับกล้วยไม้ แล้วแสดงความพอใจหรือชมเชยนักเรียนเป็นการให้แรงเสริม

ขั้นที่ 7 ประเมินการเรียนรู้เรื่องมโนทัศน์ของนักเรียน (Verify the Student Learning of the Concept)

ครูนำตัวอย่างทั้งทางบวกและทางลบหลาย ๆ อย่างมาให้แก่นักเรียนดูเพื่อทดสอบให้ นักเรียนชี้บอกมโนทัศน์ที่ถูกต้อง เป็นการประเมินผลการเรียนรู้มโนทัศน์ของนักเรียน

ครูนำตัวอย่างใหม่ ๆ ทั้งทางบวกและทางลบให้นักเรียนดูแล้ว ให้นักเรียนเลือกตัวอย่าง ที่ถูกต้องของมโนทัศน์นั้น ๆ เช่น เรียนเรื่องพืช ครูนำสิ่งที่เป็นพืชและไม่ใช่พืชมารวมกันหลาย ๆ อย่าง แล้วให้นักเรียนบอกว่าสิ่งไหนเป็นพืชและสิ่งไหนไม่ใช่พืช เป็นต้น

ขั้นที่ 8 กำหนดให้นักเรียนให้คำนิยามของมโนทัศน์ (Require the Student to Define the Concept)

ครูให้นักเรียนอธิบายความหมายหรือให้คำจำกัดความของมโนทัศน์ที่เรียนไปแล้ว เพื่อ ตรวจสอบว่านักเรียนเข้าใจถูกต้องหรือไม่ ถ้าบกพร่องครูจะได้ช่วยเหลือเพิ่มเติมให้ถูกต้อง

ขั้นที่ 9 ให้โอกาสนักเรียนในการตอบและให้แรงเสริมต่อคำตอบเหล่านี้ (Provide

Occasions for Student Responses and the Reinforcement of These Responses)

ครูหาโอกาสให้นักเรียนไขมโนทัศน์ที่เรียนมาแล้วทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เมื่อนักเรียนใช้ถูกต้องครูคอยเสริมกำลังใจแก่นักเรียนด้วย

สำหรับชัยพร วิชชาวุธ ได้เสนอกระบวนการสอนให้เกิดมโนทัศน์สอดคล้องกับ เดอเซคโค (DeCecco) แตกต่างกันตรงที่จำนวนขั้นตอนของ เดอเซคโค (DeCecco) มี 9 ขั้นตอน แต่ของ ชัยพร วิชชาวุธ (2526 : 30) ได้เสนอไว้เพียง 4 ขั้นดังนี้ คือ

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นแรกสุดของการสอนมโนทัศน์ประกอบด้วย
 - 1.1 ผู้สอนบอกผู้เรียนว่าจะเรียนเรื่องเกี่ยวกับอะไร
 - 1.2 บอกประโยชน์ของการมีมโนทัศน์ที่จะสอนเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
2. ขั้นแสดงตัวอย่าง ถือว่ามีความสำคัญมาก ผู้สอนจะแสดงตัวอย่างของมโนทัศน์ให้ผู้เรียนดู หรือพาไปดูหรือใช้สื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัมโนทัศน์นั้นหรือด้วยการบรรยายของครูเอง ถ้าหาสื่อแทนไม่ได้ แต่ต้องเป็นวิธีสุดท้าย ตัวอย่างเหล่านี้ต้องเป็นตัวอย่างที่นักเรียนจะเห็นลักษณะที่จะนำมารวบยอดได้อย่างชัดเจน มีทั้งตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์นั้นและไม่เป็นด้วยเพื่อให้นักเรียนได้เปรียบเทียบ
3. ขั้นสรุปรวบยอด ครูพยายามให้นักเรียนสรุปรวบยอดด้วยตนเอง จากตัวอย่างว่าลักษณะของมโนทัศน์นั้นเป็นอย่างไรโดยผู้สอนจะคอยแนะนำแต่ไม่สรุปให้
4. ขั้นทดสอบ เมื่อผู้เรียนสามารถสรุปได้ถูกต้องแล้ว ผู้สอนจะต้องทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนอีกครั้งด้วยการนำตัวอย่างเกี่ยวข้องมาให้สรุปรวบยอดใหม่ ถ้าไม่ถูกต้องจะกลับไปขั้นที่ 2 และ 3 ใหม่ จนกว่าจะทดสอบได้ว่าเกิดการเรียนรู้แล้วจริง

เจียม เคทะฐูป (2521 : 188 - 90) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของครูภายในโรงเรียน เนื่องจากบุคลิกภาพและกิริยาท่าทางและคำพูดของครูในขณะที่อยู่ภายในห้องและนอกห้องเรียน มีส่วนสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นจึงควรยึดแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ

ครูจะต้องแสดงความยุติธรรมให้เห็นปรากฏออกมาในชั้นเรียน ซึ่งครูทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องตอบคำถามนักเรียน และพยายามอธิบายให้นักเรียนเข้าใจดีที่สุดโดยไม่คำนึงถึงฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา ตลอดจนรูปร่างหน้าตาของเด็ก

ครูพยายามถือว่านักเรียนทุก ๆ คนมีศักดิ์ศรีและสิทธิในความเป็นคนเสมอหน้ากัน
ทุกคนมีความสามารถประจำตัว ซึ่งครูต้องช่วยส่งเสริมความสามารถนั้น ๆ ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ครูพยายามกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและความสามารถของคนให้
ปรากฏออกมาในชั้นเรียน ไม่ใช่คำพูดหรือการกระทำใด ๆ อันทำให้นักเรียนท้อใจ

ครูควรใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนช่างคิด ช่างถาม
(Inquiring Mind) และคิดอย่างใช้วิจารณ์ถาวรหรือคิดอย่างมีเหตุผล (Critical Thinking)

ครูควรพยายามเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถในการเป็นผู้นำ
และผู้ตาม อธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจได้ซึ่งถึงขอบเขตเสรีภาพซึ่งแต่ละคนจะพึงมี และให้เข้าใจ
ว่าประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่เป็นเพียงระบอบการปกครอง แต่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งตั้งอยู่
บนรากฐานของระเบียบวินัยและความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกทุกคน ซึ่งจะต้องมีทั้งการให้และ
การรับ

ในการวางแผนบทเรียนหรือกิจกรรมใด ๆ ถ้าเป็นไปได้ครูควรให้โอกาสแก่นัก
เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วย

ครูควรนำวิธีสอนแนวใหม่มาใช้ เพื่อปลูกฝังมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตย เช่น

วิธีสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) หรือการให้นัก
เรียนได้ทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งนี้เพราะการทำงานเป็นหมู่คณะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนในหมู่ได้
ทำงานร่วมกัน วางกฎเกณฑ์และความมุ่งหมายของการทำงานร่วมกัน วัตถุประสงค์ร่วมกัน ช่วยให้นัก
เรียนรู้จักปกครองตนเอง ปลูกฝังการเป็นผู้นำและผู้ตามให้แก่กันนักเรียน

วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem-Solving Method) เพื่อฝึกทักษะให้นักเรียน
มีทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องประสบอยู่เสมอในชีวิต ตั้งแต่ปัญหาง่าย ๆ พ้น
ไปจนถึงปัญหาที่ยาก เชื่อว่าถ้าฝึกให้รู้จักแก้ปัญหาอย่างมำทำให้นักเรียนมีความสามารถช่วยตนเองได้
หลาย ๆ อย่าง วิธีการแก้ปัญหาเป็นวิธีการคิดค้นที่อาศัยเหตุผล มีลำดับขั้นที่ช่วยให้การแก้ปัญหา
เป็นไปได้ง่ายไม่สับสน

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยให้ผู้เรียน
เกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องนั้นไม่ใช่เป็นการ
เรียนการสอนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาโดยถูกต้องเพียงประการเดียว จำต้องให้

ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เพียงพอที่จะวิเคราะห์เกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ นั้น ๆ โดยประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับอาจเกิดจากการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยวิธีการสอนแบบต่าง ๆ หรือให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงด้วยการกำหนดสถานการณ์จำลองทางการเมืองขึ้นรวมทั้งผู้สอนเองจะต้องเป็นตัวแทนในการแสดงบทบาทที่เป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ถูกต้องด้วย ทั้งนี้ในการเรียนการสอน ผู้สอนทุกคนสามารถจัดสร้างและเสนอความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้ในทุกสาขาวิชา ไม่เฉพาะจะต้องสอนกันในสาขาวิชาสังคมศึกษาเท่านั้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้เสนอรายงานการวิจัยออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. งานวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยและมโนทัศน์ทางการเมือง
2. งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
4. งานวิจัยเกี่ยวกับครูกับการเมือง

7.1 งานวิจัยภายในประเทศ

7.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยและมโนทัศน์ทางการเมือง

วีระวรรณ พิบุญ (2518 : 12 - 22) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย และระหว่างโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์ และการศึกษาเปรียบเทียบกับการปฏิบัติจริงในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน ระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย และระหว่างโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าซี (Z-test) และศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยด้วยการหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

สถิต จิตตะนาถิ (2518 : 27 - 35) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามในจังหวัดอุบลราชธานี" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจให้คะแนนหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ของคะแนน เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยการทดสอบค่าซี (Z-test) ทดสอบว่าการที่นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามนั้น ๆ ถูกผิดขึ้นอยู่กับเพศของนักเรียนหรือไม่ โดยการทดสอบหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) คำนวณหาร้อยละของกลุ่มชายและหญิงที่ทำข้อสอบแต่ละข้อ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยไม่แตกต่างกัน

โกศล ธรรมชาติ (2519 : 40 - 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยโดยของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ม.ศ. 6 เขตการศึกษา 2" เพื่อที่จะเปรียบเทียบทัศนคติแบบประชาธิปไตยโดยของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักแบบลงโทษและแบบคาดหวังเอากับเด็ก ศึกษาความสัมพันธ์ของการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 3 แบบ กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยและเปรียบเทียบทัศนคติแบบประชาธิปไตยโดยของนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธกับนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม กลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 227 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูและแบบสอบถามวัดทัศนคติแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติแบบประชาธิปไตยโดยด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรมของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและแบบคาดหวังเอากับเด็ก แตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ แต่นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักกับแบบคาดหวังเอากับเด็ก มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยทั้งสองด้านไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 3 แบบ มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรมไม่แตกต่างกัน การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมและด้านคารวธรรม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอากับเด็กมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม และด้านคารวธรรม นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธกับนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้าน

สามัคคีธรรมและด้านคารวธรรมแตกต่างกัน แต่ด้านปัญญาธรรมไม่แตกต่างกัน

เรวัตร์ แซ่ฮ่วย (2519 : 20 - 28) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาในวิทยาลัยครูภาคใต้" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ เปรียบเทียบทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ระหว่างนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชายและการอบรม เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตยของครูมีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยทั้งสามด้านอย่างไร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม 3 ฉบับคือ แบบสอบถามวัดทัศนคติแบบประชาธิปไตย แบบสอบถามวัดการอบรม เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบสอบถามวัดการปกครองแบบประชาธิปไตยของครู กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2518 ในวิทยาลัยครูภาคใต้ 4 แห่ง จำนวน 287 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทดสอบความแตกต่างด้วยค่าที (t-test) เปรียบเทียบทัศนคติประชาธิปไตย ก เปรียบเทียบทัศนคติหาความเชื่อมั่น ข ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรมของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงไม่มีความแตกต่างกัน การอบรม เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรมทั้งของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมของนักศึกษาชายแต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมของนักศึกษาหญิง ส่วนทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการอบรม เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยทั้งของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง การปกครองแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรม ทั้งของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง

ประวิทย์ อรรถวิเวก (2519 : 32 - 39) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ระหว่างโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ และความสัมพันธระหว่างมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามกับองค์ประกอบต่าง ๆ คือ เพศ รายได้ ของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดา และอาชีพของบิดามารดา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ

แบบสอบถามและแบบสอบถามโน้ตส์เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชายหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามสายสามัญในกรุงเทพมหานคร โรงเรียนรัฐบาล 3 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ 3 แห่ง จำนวน 400 คน ซึ่งคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าซี (Z-test) ทาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันไปตามเพศ สังกัดของโรงเรียน อาชีพของมารดาและการศึกษาของบิดา ส่วนการศึกษาของมารดา รายได้ของบิดามารดา อาชีพของบิดา ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียน

รัตนภรณ์ มหาศรานนท์ (2520 : 35 - 40) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาประกาศนียบัตรชั้นสูงในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความแตกต่างขององค์ประกอบต่าง ๆ ของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงคือ เพศ รายได้ของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา และสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยว่าจะมีผลต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสอบถามโน้ตส์เกี่ยวกับประชาธิปไตย ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร 6 แห่ง จำนวนรวม 300 คน ซึ่งคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างประชากรอย่างง่าย (Simple Random) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มย่อยโดยวิธีการของเซฟเฟ้ (Sheffe's S-Method) และแสดงค่าร้อยละในเรื่องต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษานักศึกษามีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดาต่างกัน อาชีพของบิดาต่างกัน การศึกษาของบิดามารดาต่างกัน ทำให้มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่อาชีพของมารดาต่างกันและสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยต่างกัน มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน (2521 : 66 - 68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า นักศึกษาระดับปริญญาโทส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามความคิดเห็นและความมั่นใจของนักศึกษาในการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวแปรที่เป็นผลได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชา แนวทางการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักศึกษาระดับ

ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ คณะพัฒนาเศรษฐกิจ คณะบริหารเศรษฐกิจ และคณะสถิติประยุกต์ ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 266 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการแจกแจงและนับ โดยวิธีการดำเนินการทางสถิติและคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าถามวัดความรู้ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย แบบลิเกิร์ต (Likert Scale) ใช้วิธีการให้คะแนนกลุ่มสูง เมื่อทราบว่า จะมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง กลุ่มกลางไม่แน่ใจ กลุ่มต่ำ จะไม่มีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งเลย ไม่ยอมรับรู้ในข้อเท็จจริง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโท มีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบผสมคือ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับกลางค่อนข้างต่ำ ตลอดจนมีระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง ความแตกต่างในเพศและสาขาวิชาไม่มีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง ความแตกต่างของอายุ แนวทางการประกอบอาชีพและประสบการณ์ในการทำงานไม่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่ากัน ไม่ค่อยมีความสำคัญมากเท่าใดนักต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษา

สมบัติ ศรีประเสริฐ (2524 : 113 - 114) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยกับการเปรียบเทียบมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามองค์ประกอบคือ ประเภทโรงเรียน เพศ การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัว และอาชีพของบิดา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามมโนทัศน์ประชาธิปไตยและแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร เลือกโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างประชากรแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากโรงเรียนรัฐบาล 6 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ 6 แห่ง รวมจำนวนนักเรียน 540 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทดสอบความแตกต่างด้วยค่าซี (Z-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Test for All Possible Comparison) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยเท่ากับ 0.38 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่บิดามีอาชีพต่างกัน แตกต่างกัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามองค์ประกอบต่อไปนี้คือ ประเภทของโรงเรียน

เพศ การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยแตกต่างกันตามองค์ประกอบต่อไปนี้ ประเภทของโรงเรียน การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัว และอาชีพของบิดา นักเรียนชายและหญิงมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

7.1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วรรณวิมล หนิมพานิช (2517 : 28 - 29) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนกับสภาพแวดล้อมทางบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ดังกล่าวแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนและวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้เพื่อพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 225 คน และครูสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาอัตราส่วนร้อยละและทดสอบค่าไคสแควร์ หาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบ หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าแปรปรวนแบบทางเดียว ส่วนแบบสอบถามครูนำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและอัตราร้อยละ ผลการวิจัยปรากฏว่า การศึกษาของบิดามารดา รายได้และอาชีพของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน การสอนของครูโดยทั่วไปใช้วิธีบรรยาย และวิธีสอนที่ครูใช้ในการพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือ บรรยาย อภิปราย การสร้างสถานการณ์จำลอง และการแสดงบทบาท

จิรวรรณ สร้อยน้ำ (2518 : 29 - 30) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนอาชีวศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักเรียนได้รับจากการเรียนในโรงเรียนความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเพศ และการแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน วิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้ในการพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง และแบบสอบถามการแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน แบบสอบถามครูเกี่ยวกับวิธีสอนที่ครูใช้ปลูกฝังและพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนอาชีวชายและหญิงอย่างละ

200 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักเรียนโดยหาอัตราร้อยละ ทดสอบค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองและครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีสอนแบบบรรยายอยู่

มงคล พรหมพัฒน์ (2518 : 50 - 53) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดภาคใต้ต่อการปกครองประเทศ" กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ที่เป็นโรงเรียนสหศึกษารวมทั้งสิ้น 8 โรงเรียน ในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส จำนวน 240 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักเรียนโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละข้อ (S.D.) วิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two Way Classification) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศจากวิทยุโทรทัศน์ และจากหนังสือพิมพ์ ในเกณฑ์มาก นักเรียนสนใจรัฐธรรมนูญน้อย นักเรียนส่วนใหญ่สนใจการเลือกตั้งและการปฏิบัติงานของผู้แทนราษฎรในเขตพื้นที่ปานกลาง นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าข้าราชการไม่สุจริตต่อหน้าที่ นักเรียนวิจารณ์การทำงานของข้าราชการในเขตพื้นที่ปานกลาง นักเรียนส่วนใหญ่สนใจพรรคการเมืองในเขตพื้นที่ปานกลาง

สุภัทรา คล้ายคุ้ม (2519 : 9 - 12) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมนตรีศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมนตรีศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเพื่อศึกษามัจฉัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของครู เช่น เพศ วุฒิกการศึกษา ประสบการณ์ในการสอนและเพื่อศึกษาการปฏิบัติของครูสังคมนตรีศึกษาที่แสดงถึงความสนใจในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคามมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูสังคมนตรีศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูสังคมนตรีศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 26 โรงเรียน จำนวน 232 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าซี (Z-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One Way Analysis of Variance) ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของครูสังคมนตรีศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่เห็นด้วยในเกณฑ์ที่ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ และเป็นใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีการจำกัดการปฏิบัติของตนไว้ตามสมควร และการ

เลือกตั้ง เป็นวิธีหนึ่งที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่โดยส่วนรวมครูสังคมนิยมไม่สนับสนุน หรือคัดค้านต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และ เห็นด้วยในเกณฑ์ที่ว่า การควบคุมบางประการของรัฐบาล สามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่าจะให้เสรีภาพเกินขอบเขต และการเลือกตั้งที่ถูกต้อง เลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคลและยังพบอีกว่าครูสังคมนิยมส่วนใหญ่สอนหรือแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งแก่นักเรียน มาก แสดงความสนใจต่อรัฐธรรมนูญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และส่วนใหญ่ไม่เคยทำงานร่วมกับพรรคการเมือง

ปรีชา ตงมณี (2520 : 73 - 75) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของครูประถมศึกษา ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย" ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และ เปรียบเทียบทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความสำนึก ความสนใจ การมองเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ครูประถมศึกษาชายและหญิงที่กำลังทำการสอนอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร อายุ 19 - 33 ปี และ 34 - 50 ปี วุฒิการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญาตรี และอนุปริญญาตรีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 708 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูประถมศึกษาชายและหญิงมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดี มีความสำนึกความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อย แต่ครูประถมศึกษาชายยังมีความสำนึกความสนใจมากกว่าครูประถมศึกษาหญิง ครูประถมศึกษามีความตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด และ เมื่อเปรียบเทียบแล้วครูประถมศึกษาชายมีความตระหนักมากกว่าครูประถมศึกษาหญิง ส่วนความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์ และสนใจเข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็มองเห็นความสำคัญน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน

หทัยฉัตร รัฐขจร (2522 : 88 - 89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน" ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี" ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงระดับความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี ซึ่งให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีต่อความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รูปแบบผสมผสานในแบบพรรณนาวิเคราะห์ รวมทั้งออกแบบสอบถาม

(Field Research) และมีการวิจัยเอกสาร (Documentary Servey) และการวิจัยสนาม (Field Research) แจกแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ ประชากรในเขตเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี การสำรวจตัวอย่างประชากรทั้งหมด 332 คน วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม หรือข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคำนวณออกเป็นร้อยละ แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าตอบภายหลังจากแบ่งกลุ่มผู้ตอบออกเป็นประเภทต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ระดับการศึกษาสูงจะมีความเข้าใจทางการเมืองและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาคำ และเพศชายมีความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

มานะศรี ยงเจริญ (2522 : 212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคณะรัฐศาสตร์ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทยโดยศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม ความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจำแนกเป็น 5 กลุ่ม ของกิจกรรม ได้แก่ การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมือง และการลงคะแนนเสียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล คำถามวัดความรู้ด้านการเมือง แบบสำรวจทัศนคติทางการเมืองแบบลิเกิร์ต (Likert Scale) และระดับความมากน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2519 และ 2520 ที่เลือกโดยวิธีสุ่มแบบมีระบบ (Systematic System) จำนวน 701 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าร้อยละ การหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้ไคสแควร์ (Chi-Square) และหาความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ Cramer's ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักศึกษาชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าหญิงในทุกกลุ่มกิจกรรม ($P = .10$)
2. นักศึกษาที่มีอายุน้อยมากเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยในกิจกรรมการประท้วงและการลงคะแนนเสียง ส่วนอีก 3 กลุ่ม กิจกรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .10$)
3. นักศึกษาสมัครเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2519 มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2520 ในด้าน การประท้วงและการลงคะแนนเสียง ส่วนอีก 3 กลุ่มของกิจกรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .10$)

4. นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายสามัญในกิจกรรมด้านการประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรคและการสื่อข่าวทางการเมือง ส่วนกิจกรรมการลงคะแนนเสียงไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .00$)

5. นักศึกษาที่มีบิดาประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่ากลุ่มที่มีบิดาประกอบอาชีพอื่น ๆ ในกิจกรรมด้านการประท้วงและการมีบทบาทในชุมชน ส่วนกิจกรรมอีก 3 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .02$)

6. นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำในกิจกรรมการประท้วง การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรคและสื่อข่าวทางการเมือง ส่วนกิจกรรมอีก 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .10$)

7. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างตัวแปรด้านการมีที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัดกับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทุกประเภท

8. นักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับต่ำในกลุ่มของกิจกรรมด้านการมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมืองและการลงคะแนนเสียง ส่วนกิจกรรมด้านการประท้วง ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .05$)

9. นักศึกษาที่มีระดับความสำนึกทางการเมืองสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีความสำนึกทางการเมืองต่ำในกิจกรรมด้านการประท้วง การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค การลงคะแนนเสียง ส่วนอีก 2 กลุ่ม กิจกรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา ($P = .03$)

การศึกษาหาความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม ความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับกิจกรรมทั้ง 5 กลุ่มของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เกือบทั้งหมดพบความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($V = 0.00 - 0.25$) ยกเว้นในกิจกรรมด้านการลงคะแนนเสียงกับตัวแปรเรื่องอายุมีความเข้มข้นของความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง ($V = 0.57$)

ชลัช จงสืบพันธ์ (2527 : 211 - 212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองและ

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันได้แก่ ลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัย ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามจำนวน 4 ฉบับ ที่ผู้วิจัยสร้างเอง สำหรับวัดตัวแปรด้านชีวสังคม ด้านปริบท ด้านจิตวิสัยและตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 3-4 ระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 765 คน จากสถาบันการศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เขตกรุงเทพมหานคร 8 สถาบัน โดยสุ่มเลือกแบบหลายระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบไพรดักโมเมนต์ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์คอมมอนาลิตี้ และการวิเคราะห์ค่าไคมีคัล ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้านลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง ด้านการมีบทบาทในชุมชน ด้านการประท้วง ด้านการเป็นฝ่ายรับการสื่อสารทางการเมือง และด้านการเป็นฝ่ายส่งการสื่อสารทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีส่วนช่วยพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งสหพันธ์ภายในชุดปัจจัยและสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งมีค่าน้ำหนักสมทบเพียงพอในการอธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ยกเว้นตัวแปรด้านประเภทและขนาดของสถาบันการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับตัวแปรแต่ละตัวพบว่า ด้านชีวสังคม นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัดมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงทุกองค์ประกอบ นักศึกษาเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเกือบทุกองค์ประกอบ ส่วนอายุสาขาวิชาที่เรียน อาชีพของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครองและรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ภายในครอบครัวของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ สำหรับด้านปริบท นักศึกษาที่มีบทบาทในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการเปิดรับสื่อสารมวลชนมากจะมีส่วนร่วมกับการเมืองในระดับสูง ในขณะที่บรรยากาศภายในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ส่วนตัวแปรในปัจจัยลักษณะทางจิตวิสัย นักศึกษาที่มีสารสนเทศทางการเมืองมาก และมีความสำนึกทางการเมืองสูงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเด่นชัด แต่นักศึกษาที่มีความไว้วางใจทางการเมือง และนักศึกษามีความรู้สึก มีสมรรถนะทางการเมืองต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความสามารถในการอธิบายความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุดตัวแปรในปัจจัย ลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทางจิตวิสัย แล้วพบว่านักศึกษาที่มีลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทางจิตวิสัยที่ดีกว่า จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่มีลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทาง

จิตวิสัยคือยกว่า นอกจากนั้นยังพบอีกว่า หากนำชุดตัวแปรทั้ง 3 มาจัดไปอธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการ เมืองแล้วชุดตัวแปรในปัจจัยลักษณะทางปริบทสามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้สูงสุดถึงร้อยละ 26.8 ส่วนชุดตัวแปรปัจจัยลักษณะทางจิตวิสัยสามารถอธิบายเพิ่มขึ้นได้ร้อยละ 1.8 และชุดตัวแปรปัจจัยลักษณะทางชีวสังคมสามารถอธิบายเพิ่มขึ้นได้ร้อยละ 5.4 ดังนั้นการพิจารณาพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาชุดปัจจัยลักษณะทางปริบท และจิตวิสัย โดยการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร การส่งเสริมการเปิดรับสื่อสารมวลชน การพัฒนาความสำนึกทางการเมือง และสารสนเทศทางการเมือง

ชนะ นิลรัตน์ (2519 : 12 - 23) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตศึกษา 2" เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การปกครองนักเรียนแบบประชาธิปไตยและทัศนคติแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 274 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู และแบบสอบถามวัดทัศนคติแบบประชาธิปไตย วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งความสัมพันธ์ของตัวแปรออกเป็น 3 ลักษณะ ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความคิดสร้างสรรค์ ความเกรงใจและการเลี้ยงดู ทาค่าสถิติของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดสร้างสรรค์ และความเกรงใจ ทดสอบความแตกต่างด้วยค่าที (T-test) ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรม แต่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมสูงกว่าด้านอื่น ๆ การปกครองนักเรียนแบบประชาธิปไตยของครูไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม และการเปรียบเทียบทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ไม่มีความแตกต่างกันในด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรม

แสวก ใจสะอาด และคณะนิสิตปริญญาโท สาขาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (พ.ศ. 2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 7 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากภาคต่าง ๆ ของประเทศสรุปทั้ง 8 เล่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย เปรียบเทียบกับเกณฑ์ความคิดรวบยอดที่คาดหวังว่าแตกต่างกันเพียงใด เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีใน

วิถีประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่เหตุการณ์ที่พึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกันอย่าง เป็นสุขในสังคมได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามในทัศนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากภาคต่าง ๆ ของประเทศ วิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบสอบถามข้อมูลด้วยความถี่จำนวนร้อยละ และใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยปรากฏว่า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความคิดรวบยอดในระดับที่พึงประสงค์ทั้ง 15 ประการ ส่วนภาคใต้และภาคเหนือมีความคิดรวบยอดที่พึงประสงค์ 13 ประการ ไม่พึงประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ การมีความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และการเคารพในเสรีภาพของบุคคล ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในภาคกลาง นักเรียนมีความคิดรวบยอดที่พึงประสงค์ 10 ประการ ไม่พึงประสงค์ 5 ประการ ได้แก่ การเคารพต่อกฎหมาย การมีความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การมีความรักชาติ ในภาคเหนือ นักเรียนมีความคิดรวบยอดที่พึงประสงค์ 9 ประการไม่พึงประสงค์ 6 ประการ ได้แก่ การมีความรับผิดชอบ การยอมรับในเหตุผล การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การมีความรักชาติการมีความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การเคารพในเสรีภาพของบุคคล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักเรียนมีความคิดรวบยอดที่พึงประสงค์ 11 ประการ ไม่พึงประสงค์ 4 ประการ คือ การมีความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ในภาคใต้นักเรียนมีความคิดรวบยอดที่พึงประสงค์ 9 ประการ ไม่พึงประสงค์ 6 ประการ ได้แก่ ความมีวินัย การใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจ การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น การยอมรับในเหตุผล ความมีใจกว้าง การเคารพในเสรีภาพของบุคคล

วาริ แสนสุข (2521 : 36) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนอาชีวศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ความแตกต่างของมโนทัศน์และเพศของนักเรียนกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้พัฒนามโนทัศน์และความสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน และเพื่อหาข้อเสนอแนะการพัฒนาการสอนสังคมศึกษา เพื่อที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามในทัศน แบบสอบถามความคิดเห็นและการแสดงออก เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน และแบบสอบถามครูเกี่ยวกับวิธีสอนที่ครูใช้ปลูกฝังและพัฒนามโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียน

อาชีพศึกษาชายและหญิงจากโรงเรียนราษฎร์และรัฐบาล มีการศึกษา 2520 อย่างละ 4 แห่ง รวมทั้งหมด 320 คน และครูผู้สอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 13 คน ในกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดย ทาค่าอัตราร้อยละและทดสอบไคสแควร์ วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนในทัศนคติความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย โดยระหว่างโรงเรียนด้วยวิธีการของดันคิน และแบบสอบถามครูได้คำนวณหาค่ามัชฌิม เลขคณิตของวิธีการสอนของครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดี มโนทัศนคติความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยจะถูกหรือผิด เนื่องจากเพศมีความสัมพันธ์กับมโนทัศนคติความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน โดยเฉลี่ยนักเรียนหญิงมีทัศนคติความเป็นพลเมืองดีมากกว่านักเรียนชาย วิธีสอนที่ครูใช้ปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ แบบบรรยาย รองลงมาคือ การสอนโดยให้อภิปรายแสดงความคิดเห็น การใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน สอนตามแบบเรียน สอนโดยการตั้งปัญหาให้ค้นคว้าหาความรู้ ฝึกทักษะการมีส่วนร่วม สอนวิธีแก้ปัญหา การแสดงบทบาทการสร้างสถานการณ์จำลองตามลำดับ และวิธีสอนที่ใช้น้อยที่สุดคือ การใช้อุปกรณ์การสอนและวิทยากร วิธีสอนที่ครูใช้สอนในโรงเรียนมีผลทำให้นักเรียนมีทัศนคติความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยโดยเฉลี่ยแตกต่างกัน

7.1.4 งานวิจัยเกี่ยวกับครูกับการเมือง

สาย ภานรัตน์ (2512 : 11 - 13) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของครูไทยต่อกิจกรรมทางการเมือง! ศึกษาเฉพาะครูในกรุงเทพ-ธนบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นคว้าทัศนคติความเชื่อและค่านิยมทางการเมืองของครูไทยและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับตัวแปรอิสระ (Independent Variable) เช่น เพศ รุติ ประสบการณ์ ตำแหน่ง เงินเดือน อายุ ฯลฯ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน (Sociological Data) ของผู้ตอบแบบสอบถาม และคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในการเลือกตั้ง ตลอดจนความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองและการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และคำถามเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง โดยจัดทำเป็นรูปมาตราการประมาณค่า (Five-Point Scale) กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ครูโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 366 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่สนใจเรื่องการเมืองมากพอสมควร ทางด้านการพัฒนาประเทศครูที่ได้รับปริญญา มีความคิดเห็นที่ผิดแผกและก้าวหน้ามากกว่าครูที่ไม่ได้รับปริญญา ครูที่มีอายุมาก จะมีความคิด

เห็นที่ผิดแถมและก้าวหน้ามากกว่าครูที่ไม่ได้รับปริญญา ครูที่มีอายุมากจะมีความคิด เห็นผิดแถมไปจากครูที่มีอายุน้อยในบางเรื่อง ส่วนทางด้านประสบการณ์จากการทำงานของครูไม่มีผลต่อการที่จะทำให้อัตนคติของครูแตกต่างกัน

สมเจต อ่ำรอด (2518 : 32 - 39) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาในวิทยาลัยครู" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครู เปรียบเทียบความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาระหว่างชายกับหญิง นักศึกษาระดับป.กศ. กับ ป.กศ.สูง และนักศึกษาที่อยู่ในตัวเมืองกับนอกตัวเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นทางการเมืองกับระดับการศึกษา อาชีพและการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดามารดาและความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นทางการเมืองกับความรู้สึกร่วมมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาแบบมาตราส่วนประเมินค่า กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ นักศึกษาระดับ ป.กศ. และ ป.กศ.สูง ในปีการศึกษา 2518 ในวิทยาลัยครู 7 แห่ง ในเขตภาคกลางรอบนอกกรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มอนุรักษนิยม (Conservative) กลุ่มความคิดเห็นเป็นกลาง (Intermediate) และกลุ่มความคิดก้าวหน้า (Liberal) จำนวน 784 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยทาล์ตราส่วนร้อยละและทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นทางการเมืองเป็นกลาง นักศึกษาชายกับหญิงที่อยู่ในเมืองกับนอกเมืองและนักศึกษาที่มีการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกันมีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน

พลศักดิ์ จิระไกรศิริ (2520 : 89 - 94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาให้รู้ว่าครูไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบถามทัศนคติทางการเมืองและเก็บข้อมูลจากเอกสาร กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ครูในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยม 16 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ระดับมัธยม 16 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนครูทั้งหมด 640 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยแปลงค่าตอบทั้งแบบวัดการมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการเป็นคะแนน โดยหลักการของ Likert Scale และใช้วิธีนับแจกแจงความถี่แล้วนำเสนอรายการข้อมูลเป็นตารางต่าง ๆ โดยใช้เครื่องคำนวณไฟฟ้าเข้าช่วย

ในการดูแลแนวโน้มของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการนั้น จะใช้การแจกแจงตัวเลขในตารางออกเป็นร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรอิสระแต่ละตัว

เป็นต้นว่า เกี่ยวกับเรื่องเพศ ก็จะเปรียบเทียบเพศชายกับเพศหญิง ดังนั้นตารางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นตารางแบบ 5 x 2 ส่วนการแจกแจงคะแนนจากข้อมูลดิบโดยหลักของ Likert Scale นั้น จะได้แสดงการให้คะแนนในแต่ละข้อ ผลการวิจัยพบว่าครูไทยส่วนใหญ่มีทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการในระดับปานกลาง และในจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นการขัดแย้งทางวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังค้นพบว่าระดับการศึกษาและเพศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการแต่ไม่สำคัญมากนัก ในทำนองกลับกันเพศไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ

บัญชา ปุยเปีย (2518 : 189 - 191) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษานุคลิกภาพประชาธิปไตยของอาจารย์วิทยาลัยครู" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษานุคลิกภาพของอาจารย์วิทยาลัยครู โดยส่วนรวมว่าเป็นประชาธิปไตยเพียงใด อาจารย์วิทยาลัยครูที่เป็นประชาธิปไตย และไม่เป็นที่ประชาธิปไตยนั้น มีบุคลิกภาพด้านใดเด่นหรือด้อยอย่างไร ความแตกต่างกันในเรื่องเพศ คุณวุฒิ อายุ ตลอดจนประสมการณ์ในการทำงาน จะมีผลต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง กลุ่มตัวอย่างประชากรจาก 4 ภาค จำนวน 315 คน ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์วิทยาลัยครูโดยส่วนรวมมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยระดับปานกลาง สำหรับอาจารย์ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยต่ำนั้นจะไม่มีบุคลิกภาพด้านใดเด่นหรือด้อยเป็นพิเศษ แต่บุคลิกภาพประชาธิปไตยจะต่ำทุกด้าน ส่วนกลุ่มอาจารย์ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงจะมีบุคลิกภาพเด่นในด้านความมีเอกศักดิ์แห่งตน ความใจกว้าง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองและมีบุคลิกภาพด้อยในด้านสามัคคีธรรม การเป็นพลเมืองดี ในสังคมประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ การคำนึงถึงผู้อื่น ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า อาจารย์ชายและอาจารย์หญิงมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน อาจารย์ซึ่งมีคุณวุฒิต่ำกับอาจารย์ซึ่งมีคุณวุฒิต่ำมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน อาจารย์ซึ่งมีอายุมากและอาจารย์ซึ่งมีอายุน้อยมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน อาจารย์ที่มีประสมการณ์ในการทำงานมากและอาจารย์ซึ่งมีประสมการณ์ในการทำงานน้อยมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

วิชิต นวลแก้ว (2520 : 37 - 41) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาใน จังหวัดนนทบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดของครูเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในกระบวนการทางการเมืองไทย ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดในเรื่องต่าง ๆ ในกระบวนการทางการเมือง ทศนคติที่มีต่อลักษณะการเมือง

ของไทย การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความตระหนักในอิทธิพลของการศึกษาอบรมที่มีต่อการสร้าง
 ค่านิยมทางการเมืองให้แก่นักเรียน และเพื่อหาข้อเสนอแนะการพัฒนาความคิดของครูในทางการเมือง
 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามครูระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรีทั้งหมด กลุ่มตัวอย่าง
 ประชากร ข้าราชการครูในระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรีทั้งหมด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาคะแนน
 รวมและค่าคะแนนสมบูรณ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูเห็นด้วยกับการให้นักการเมืองได้อำนาจตามวิถี
 ทางของระบอบประชาธิปไตย แต่ต้องการให้อำนาจแบบเผด็จการ เห็นด้วยกับการมีผู้แทนราษฎร
 แต่คิดว่าบทบาทของผู้แทนราษฎร เป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายรำคาญและไร้ประโยชน์ เห็นด้วยกับหลักความ
 เสมอภาคทางการเมือง แต่ยังไม่เชื่อมั่นในคุณสมบัติพิเศษของบุคคลบางคน บางกลุ่มว่าเหมาะสมที่จะ
 เป็นพรรคการเมืองมากกว่าบุคคลทั่วไป เห็นด้วยกับการมีกลุ่มทางการเมือง และมีความคิด เกี่ยวกับ
 กลุ่มทางการเมือง คือต้องการให้พรรคการเมืองและเลือกผู้แทนของพรรคการเมืองในระบบพรรค
 การเมืองมากกว่าเลือกบุคคลที่มาจากระบบราชการและต้องการให้มีกลุ่มผลประโยชน์ คิดว่าคน
 สมควรมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองแต่ไม่ต้องการเป็นนักการเมืองด้วยตนเอง คิดโดย
 เฉลี่ยทั้งครูหญิงและชาย ครูสายวิชาสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์ยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการ
 ทางการเมืองไทยสับสนกันอยู่ ถ้าแยกตามกลุ่ม ครูผู้ชายมีความคิดสับสนน้อยกว่าครูหญิง ครูสาย
 วิชาสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์มีความคิดสับสนใกล้เคียงกัน

เกษม เขยชม (2524 : 15 - 38) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง
 เมืองของครูสังคมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครู
 สังคมศึกษาในเรื่อง ความหมายทางการเมือง สิทธิการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 สิทธิเสรีภาพของบุคคลในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญและพรรคการเมือง เปรียบเทียบความเข้าใจ
 ทางการเมืองของครูสังคมศึกษาจำแนกตาม เพศ พื้นฐานความรู้และประสบการณ์ในการเป็นครู สภา
 แวคล้อม (ในเมือง-ชนบท) ของครูที่ทำการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อศึกษาวิธีการศึกษาหาความรู้และ
 การใช้แหล่งความรู้ทางการเมืองของครูสังคมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม
 ความเข้าใจทางการเมืองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างประชากร ใช้วิธีสุ่มแบบง่าย โดยจับฉลากและ
 สุ่มโดยวิธีแบ่งชั้น จากครูสังคมศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 300 คน เป็นชาย 150 คน หญิง
 150 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่ามัชฌิม เลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การ
 วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และค่าร้อยละ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้
 ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่องรัฐธรรมนูญ อยู่ในระดับมากส่วนเรื่องที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่

เรื่อง olithic การเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของบุคคลในระบอบประชาธิปไตย และพรรคการเมือง สำหรับเรื่องที่อยู่ในระดับน้อยมีเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่องความหมายของการเมือง ครูสังคมศึกษาจำแนกตามเพศชายและเพศหญิงที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในเมืองและนอกเมือง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ครูสังคมศึกษาที่จำแนกตามวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ครูสังคมศึกษาที่จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน 1-3 ปี 4-7 ปี และ 7 ปีขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ครูสังคมศึกษาหาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจากโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนวิธีศึกษาหาความรู้ที่ครูสังคมศึกษาไม่ใช้เลยคือ การฟังอภิปราย และการเข้ารับการอบรม

นภดล มทาวริยะกุล (2525 : 35) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บุคลิกภาพทางการเมืองของ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษาคือ ระดับชั้นปี กลุ่มวิชาเอก เพศ และประสบการณ์การรับราชการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 6 แห่ง จำนวน 707 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย ทดสอบไคสแควร์และวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยม แต่มีข้อที่น่าสังเกต คือ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ร้อยละ 49.4 มีบุคลิกภาพแบบสับสนคือลังเล และขัดแย้งในตัวเอง ไม่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่เรียนในกลุ่มวิชาเอกที่ต่างกัน มีความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษายากับหญิงคือ นักศึกษาหญิงมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าชายหรืออาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาชายมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าหญิง ไม่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาที่เคยรับราชการครูกับนักศึกษาที่ยังไม่เคยรับราชการ

ทรงพล สวาสดิ์ธรรม (2526 : 3 - 14) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษากรณีนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาระดับความโน้มเอียงทางการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในแง่ของความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง เปรียบเทียบระดับความโน้มเอียงทางการเมืองของเยาวชนชายหญิง เยาวชนไทยพุทธและไทยมุสลิม

การศึกษาในระดับชั้นเรียนต่างกัน ที่มาจากครอบครัวซึ่งมีอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน ตลอดจน
 จนที่มาจากครอบครัวซึ่งมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน และ เปรียบเทียบระดับความ
 โน้ม เียงทางการเมืองของเยาวชนซึ่งสมาชิกในครอบครัวเคยและไม่เคย เข้าร่วมโครงการเพื่อ
 ความมั่นคงฯ ของทางราชการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ใช้คำถาม
 ปลายเปิด (Close-ended) ทั้งหมด แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ตอนที่ 1 เป็นส่วนที่เกี่ยวข้อง
 กับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นส่วนหนึ่งที่มีเป้าหมายในการวัดความสนใจ
 ทางการเมืองของผู้ตอบคำถาม ตอนที่ 3 เป็นแบบวัดระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง
 ลักษณะคำถามเป็นแบบ Rating Scale แบบ Likert ตอนที่ 4 เป็นแบบวัดความไว้วางใจ
 ทางการเมืองโดยใช้คำถามแบบ Rating Scale แบบ Likert เช่นเดียวกัน ตอนที่ 5
 เป็นคำถามซึ่งใช้วัดระดับความไว้วางใจของผู้ตอบที่มีต่อเจ้าหน้าที่ทางการเมืองแต่ละประเภท
 ลักษณะคำถาม เป็นแบบให้เลือกตอบตามระดับความรู้สึกของผู้ตอบ กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักศึกษา
 วิทยาลัยครูสงขลาและยะลา ชายและหญิงที่เป็นชาวไทยพุทธ 70% และชาวไทยมุสลิม 30% อายุตั้งแต่
 18-25 ปี ศึกษาในระดับชั้น ป.กศ.สูง และ ค.บ. จำนวน 350 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า
 มัชฌิม เลขคณิต (\bar{x}) ใช้บริการคอมพิวเตอร์ หาค่า ค่าความถี่ร้อยละ เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่าง
 ตัวแปรต่าง ๆ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจ
 ทางการเมืองพอสมควรคือ จะติดตามข่าวสารทางการเมืองค่อนข้างสม่ำเสมอ แต่ก็มิได้สนใจมากถึง
 ระดับพูดคุยกันทางการเมืองกับเพื่อนฝูง หรือ เข้าร่วมฟังอภิปรายรวมทั้งชุมนุมทางการเมือง เมื่อพิจารณา
 ถึงความคาดหวังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคตพบว่าส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจการเข้าไป
 มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะในลักษณะใด นอกจากการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่
 ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากนักศึกษาสูงสุดได้แก่ นายกรัฐมนตรีเปรม ติณสูลานนท์ รองลงมาได้แก่
 ข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายตุลาการ ในขณะที่ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการฝ่ายปกครองและนักการเมือง
 ในระดับต่าง ๆ ได้รับการไว้วางใจค่อนข้างต่ำเพราะยังมีลักษณะ เป็น เจ้าขุนมูลนายอยู่ส่วนนักการเมือง
 นั้นส่วนใหญ่ยังขาดอุดมการณ์และยังมีการใช้ตำแหน่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้ นักศึกษา
 ที่มีบิดามารดารายได้สูงมักจะมีความสนใจทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีบิดามารดารายได้ต่ำ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

มีดังนี้

7.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยและมโนทัศน์ทางการเมือง

เอลเลน จอย ชมิงค์ (Ellen Joy Schmink 1973 : 5000-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Attitudes Toward Citizenship as Reported by Suburban High School Students" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่อยู่นอกเมืองเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามไปยังนักเรียนระดับ 9-12 ในโรงเรียน 3 แห่ง ที่อยู่จังหวัดนอกเมืองหลวง โดยเน้นมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดี ความสนใจทางการเมือง ความเชื่อในหลักการของระบอบประชาธิปไตยและมโนทัศน์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนไม่มีทัศนคติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีพื้นฐานทางเพศ ระดับชั้นหรือประเภทโรงเรียนมากนัก และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นของนักเรียนกับทัศนคติของพวกเขาที่มีต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยหรือความเชื่อในหลักการของประชาธิปไตย

โทบี บาร์บารา ซีดาร์ (Toby Barbara Cedar 1972 : 6410) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Determining the Effects of Family Characteristics on the Political Opinions of Youth" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสถานภาพทางครอบครัวต่อทัศนคติทางการเมืองของเยาวชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนและสถานภาพทางครอบครัว ตัวแปรอิสระคือรายได้ของครอบครัว การศึกษา อาชีพ และรายได้ของบิดามารดา ตัวอย่างประชากรคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยมิสซิสซิปปี ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างค้ำระหว่างทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนและสถานภาพทางครอบครัว และผู้วิจัยให้ความเห็นว่าตัวแปรอิสระเหล่านี้มีความผันแปรในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ประชากรในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับการศึกษาสูงกว่าบิดามารดา ดังนั้นจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าเยาวชนเหล่านี้จะรับทัศนคติทางการเมืองตามบิดามารดาของตน

คาร์อล แคต เวสเตอร์ (Carol Cate Webster 1974 : 548-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Political Socialization in India" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาว่าการให้ความรู้ทางการเมืองที่เป็นทางการในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ทาง

การเมืองความรับทราบทางการเมือง การวิจารณ์การเมือง กลุ่มตัวอย่างประชากรคือนักเรียนเกรด 9 และนักเรียนเกรด 11 จำนวน 1,160 คน จากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 20 โรงเรียนในรัฐนิวเดลี โดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความสามารถทางการเมือง การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพลเมืองโดยเอาผลที่ได้จากนักเรียนเกรด 9 ที่ไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองไปเปรียบเทียบกับนักเรียนเกรด 11 จากโรงเรียนเดียวกันที่เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมาแล้ว 2 ปี การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ไคสแควร์ (Chi-Square) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) สมการถดถอย ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนเกรด 11 ที่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมาแล้ว 2 ปี เปรียบเทียบกับนักเรียนเกรด 9 พบว่าไม่แตกต่างกันมากนักและเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนเกรด 11 ที่ไม่ได้เรียนวิชานี้เลย พบว่าไม่มีความแตกต่างเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง ผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรอิสระ เช่น ประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ภูมิภาคของพ่อแม่ของนักเรียน และสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมากกว่าการได้รับการอบรมวิชาหน้าที่พลเมืองอย่างเป็นทางการในโรงเรียน

เวย์น กอดเฟร แซนสเต็ด (Wayne Godfrey Sanstead 1975 : 814 - A)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Political Attitudes of North Dakota High School Seniors" การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนระดับ .2 ในนอร์ทดาโกตา ด้านการรับรู้ประสิทธิผลทางการเมืองความรู้เกี่ยวกับระบบและกระบวนการทางการเมือง ปริมาณความพึงพอใจเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอนหน้าที่พลเมืองและการปกครอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบวัดความคิดเห็น เพื่อเก็บข้อมูลภูมิหลังทั่วไปของนักเรียนและครอบครัวกับความคิดเห็นต่อวิชาหน้าที่พลเมือง และความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปกครองของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรคือนักเรียนเกรด 12 ที่เรียนอยู่ในภาคการศึกษาสุดท้ายจำนวน 1,750 คน ซึ่งสุ่มตัวอย่างจาก 53 โรงเรียนที่ได้เลือกตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และระดับของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าความสัมพันธ์ ทดสอบค่ามี (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทัศนคติไปในทางประชดประชัน และมีความเห็นขัดแย้งกับการเมืองของโลก นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยทั่วไป แสดงความไม่พึงพอใจเกี่ยวกับวิธีการสอนและหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครองและพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมากระหว่างพื้นฐานบุคลิกภาพของพ่อแม่และความสำเร็จในการเข้าใจทางการเมืองพิเศษของนักเรียนและกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียน แต่ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันระหว่าง

การตอบสนองของนักเรียนซึ่งมีความรู้ดีทางการเมืองกับการรับรู้ของแต่ละบุคคลในประสิทธิภาพทางการเมือง

แกรแฮม เอ็ดเวิร์ด คาร์ไมน์ส (Graham Edward Carmines 1975 : 6911 - A)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Personality Political Behavior and Contemporary Democratic Theory" การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิสัยภาพ พฤติกรรมทางการเมืองและทฤษฎีทางการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ ได้อ้างถึงการขัดแย้งของทฤษฎีประชาธิปไตย 2 กลุ่ม ที่ถือกำเนิดในสมัยเดียวกันโดยที่กลุ่มหนึ่งอ้างว่า แบบแผนของความเป็นพลเมืองดีจะ เน้นที่การมีเหตุผล ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนธรรมดา นั้น ไม่ใช่มีแต่ความปรารถนาเท่านั้น แต่ควรจะเป็นการกระทำที่เป็นไปได้ด้วย และไม่เชื่อว่าคนที่อยู่เฉย ๆ ในระบอบการเมืองนั้นจะมีพฤติกรรมเช่นนั้นตลอดไปได้ และได้ให้ข้อ เสนอเพิ่มเติมแก่ทฤษฎีบทนี้ คือ พฤติกรรมทางการเมืองของคนทั่วไปส่วนหนึ่งจะมาจากลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมส่วนบุคคล การวิจัยครั้งนี้จึงต้องการสร้างข้ออ้างของการโต้แย้งของทฤษฎีทั้ง 2 บทดังกล่าว โดยใช้วัยรุ่นเป็นตัวอย่างประชากร ซึ่งมุ่งศึกษาที่ความ เกี่ยวข้องระหว่างความสามารถส่วนบุคคลของวัยรุ่นกับพฤติกรรมทางการเมืองของเขา ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับความสามารถด้านต่าง ๆ ต่ำ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเด็กวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมความสามารถต่าง ๆ สูง จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงออกในด้านความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยผิดกัน ผู้ที่มีความสามารถด้านต่าง ๆ ต่ำ จะมีบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ข้อสรุปของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอว่าน่าจะเป็นความจริงที่ว่า พฤติกรรมทางการเมืองของคนจะเป็นผลมาจากพฤติกรรมส่วนบุคคล แต่ก็ยังไม่สามารถจะประมาณได้ว่าเขามีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นนั้นจนกว่าจะพบว่าได้มีสิ่ง เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในนิสัยของเขา แล้วจึงควรจะ เชื่อถือได้ดังกล่าว

7.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กาเบรียล เอ อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา (Gabriel A. Almond and Sidney Verba 196๓ : 379p) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Political Attitude and Democracy" ใน 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลีและ เม็กซิโก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ วิธีดำเนินการวิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีคำถามในการสัมภาษณ์ทั้งหมด 131 คำถามรวม เรียกว่า Political Life History Interviews ผลการวิจัยพบว่า คนอเมริกันและคนอังกฤษประมาณ 3 ใน 4 มีส่วนร่วมในขบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการเมือง คนเยอรมันเพียงร้อยละ

60 ส่วนคนอีกครึ่งมีน้อยกว่า 1 ใน 3 ที่มีส่วนร่วมในเรื่องเดียวกันนี้ และคนเม็กซิกันมีร้อยละ 38 เท่านั้น และนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งในระดับที่สูงกว่านี้ของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน จำนวนมากกว่า 3 ใน 4 ที่สนใจเกี่ยวกับการเมือง ส่วนนักเรียนของเม็กซิโกที่สนใจ เรื่องนี้จะมีจำนวน เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในขณะที่นักเรียนของอิตาลีระดับมัธยมศึกษาจะสนใจเรื่องนี้ น้อยกว่านักเรียนหญิงของทั้ง 4 ประเทศดังกล่าว

ฮารอล โรส และ เจน เอส เฮินลีย์ (Harole Rose and Jane S. Hinley 1972 : 3 - 19) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Relationship Between Anamia and Participation in Adult Basic Education" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการมีส่วนร่วมของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่ศึกษาในชั้นมูลฐานแถบแอปปาลาเซียจะทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร การวิจัยครั้งนี้ใช้คะแนนที่ได้จากวิชาต่าง ๆ ในโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่แอปปาลาเซีย ที่เข้ามาศึกษาในชั้นมูลฐาน 4 เดือน และมีส่วนร่วมในการเรียนจะมีความรับผิดชอบในความเป็น พลเมืองดีขึ้น และทัศนคติก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ฮาโรลด์ เวนน์ สตั๊บเบิลฟิลด์ (Harold Wayne Stubblefield 1973 : 2717-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Adult Education for Civic Participation : A Historical Analysis" วัตถุประสงค์ของวิจัยครั้งนี้ เพื่อต้องการศึกษาโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในฐานะ เป็นพลเมืองของนักศึกษาผู้ใหญ่ โดยการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ การวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ระยะเวลา คือ ค.ศ. 1702-1819, 1820-1865, 1921-1945, 1946-1970 แต่จะ เน้น เรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงหลังสุดคือ ค.ศ. 1921-1970 ผลการวิจัยพบว่าในการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในฐานะของพลเมือง จะต้องเตรียมผู้ใหญ่ให้มีส่วนในขบวนการทางการเมือง พัฒนาสังคมและชุมชนและปัญหาต่าง ๆ ในสังคม

ริชาร์ด หลุยส์ โคล (Richard Louis Cole 1973 : 6061 A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "Citizen Participation, Democratic Theory And the Urban Policy Process" วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาวิธีการที่จะให้ประชาชนโดยทั่วไปของประเทศ โดยเฉพาะคนที่อยู่ตามชานเมืองได้ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามทฤษฎีของประชาธิปไตย ให้มากขึ้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างประชากรจากหลาย ๆ แหล่งมามากกว่า

50,000 คน โดยการสัมภาษณ์และสำรวจตาม โปรแกรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ทางการเมือง รวมทั้งนำข้อมูลมาจากการรายงานของรัฐบาลด้วย ผลการวิจัยพบว่าคนส่วนใหญ่เข้ามามีบทบาททางการเมืองด้วยความสนใจในกิจกรรมนั้น ๆ กิจกรรมที่ได้รับความพอใจจากคนส่วนมาก เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล ผู้วิจัยสรุปว่าการปกครองแบบสหพันธรัฐ(Federal) จะช่วย เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้มากขึ้นและคนที่อยู่ตามชน เมืองจะมีโอกาสปฏิบัติตามแนวทางเหล่านี้ เพื่อจะได้กระจายอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

7.2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ไอรา เจ วินน์ (Ira Jay Winn 1966 : 60A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Case Study Reform Movement in American Civic Education : Educational Implication of Political Apathy" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างความเฉื่อยชา การขาดความสามารถและขาดความสอดคล้องทางการเมืองกับลักษณะขบวนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ประสพความล้มเหลว โดยจะพิจารณาจากสภาพที่เป็นจริงทางสังคมวิทยาการเมือง (Political Sociology) ทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในการใช้วิธีศึกษา เฉพาะกรณีการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในสหรัฐอเมริกา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยใช้แบบทดสอบพบว่า นักเรียนยังมีความเข้าใจสิทธิตามรัฐธรรมนูญในระดับต่ำ แม้แต่นักเรียนที่มุ่งเรียนด้านวิชาการ เพื่อไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยก็ยังมี ความเข้าใจผิด ๆ ในเรื่องนี้ การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ประสพความล้มเหลวในอันที่จะสร้างความเข้าใจถึงความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ในแง่ของการนำไปปฏิบัติจริง ๆ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ความเฉื่อยชาและการขาดความรู้ความสามารถในทางการเมืองมีสาเหตุใหญ่มาจากระบบการเรียนที่ไม่อาจเร้าและสร้างความต้องการ การที่จะเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตจริง ผู้วิจัยได้เสนอว่า ผลเสียของการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเกิดขึ้น เพราะขาดการอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองที่กำลังเป็นอยู่และความกดดันทางสังคมที่เน้นให้มี

ลี เอช เอห์มาน (Lee H. Ehman 1986 : 3629 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the Effects of Qualitative and Quantitative Educational Variables upon the Political Socialization of High School Students" การ

คาเนินงานวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนักเรียนโรงเรียนมัธยมในเมืองดีทรอยต์ ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น จะมีลักษณะความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองหรือความรู้ทางการเมืองตลอดจนความร่วมมือทางการเมืองน้อยกว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น อภิปรายในบทเรียน กล่าวคือ เด็กที่ไม่มีโอกาสเรียนกับครูที่ใช้การสอนแบบสืบสวน (Critical Inquiry) นักเรียนจะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ถกเถียงปัญหา ร่วมกับครูหรือเพื่อน ๆ ไม่ได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ และเด็กก็จะมีลักษณะของพลเมืองที่สมบูรณ์

แอนน์ เลสลีย์ แอปเปิลตัน (Ann Leslie Appleton 1970 : 6590 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Citizenship Education and Political Socialization of Filipino School Children in a Provincial Setting" วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสำรวจประสิทธิภาพของการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนประถมศึกษา ในบริเวณชนบทในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งไม่เคยมีการวิจัยทางการเมืองโดยใช้เด็กระดับนี้เป็นตัวอย่างประชากรมาก่อนในประเทศนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบให้เลือกตอบ 36 ข้อ เป็นคำถามที่ใช้เป็นเป้าหมายของหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองของรัฐเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติด้วย ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนจำนวน 300 คน ในระดับ 2 ระดับ 4 และระดับ 6 ซึ่งเป็นตัวแทนที่สุ่มมาจากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในเมือง Dumaguete ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองมิได้เพิ่มขึ้น การสร้างหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและวัฒนธรรมของฟิลิปปินส์แก่เด็กอย่างไรก็ตามนักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในระดับต้น มีทัศนคติที่คาดหวังไว้ดีกว่านักเรียนในระดับ 6 ดังนั้นหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองจึงมีความสำเร็จที่จำกัด เป้าหมายของหลักสูตรครึ่งหนึ่งประสบความสำเร็จตามระดับขึ้นในด้านค่านิยมและทัศนคติ นักเรียนระดับ 2 มีความสำเร็จ 90% นักเรียนระดับ 6 มีความสำเร็จ 60% แสดงว่าเพศของนักเรียนไม่ได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีความแตกต่างกันของเด็กในระดับต่าง ๆ ชนิดของโรงเรียนถึงแม้จะมีความแตกต่างกันก็เป็นเพียงเล็กน้อย ไม่มีผลที่จะมาหาความแตกต่างและเด็กฟิลิปปินส์พัฒนาทัศนคติทางบวกที่บ้านก่อนเข้าโรงเรียนและทัศนคตินี้ค่อย ๆ ถูกทำลายลงเมื่อเด็กโตขึ้น

แอนน์ คริสติน เมอร์ฟี (Anne Christine Murphy 1981 : 76 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Effectiveness of the Social Studies to Attain Its Goal of

Citizenship Education" การวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงประสิทธิภาพของวิชาสังคมศึกษา ต่อกระบวนการบรรลุเป้าหมายของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี โดยวัดจากจุดมุ่งหมายเฉพาะ 2 ข้อ ของหลักสูตรสังคมศึกษาในระหว่างปี ค.ศ. 1967 - 1975 เครื่องมือสำหรับการวิจัยนั้น เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับด้านเนื้อหา วิธีการสอนและสภาพชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยนักเรียนที่จบการศึกษาที่มีประสบการณ์การเรียนรู้อย่าง แก่ 57 คน นักเรียนที่จบการศึกษาที่มีประสบการณ์การเรียนแบบเลือกเสรี 71 คน และผู้ที่อยู่ระหว่าง หัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงจำนวน 46 คน รวม 174 คน ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างในด้านเวลาที่ให้เรียนวิชาสังคมศึกษาแบบอภิปรายและถกเถียงต่าง ๆ จากนักเรียนที่จบ การศึกษาแล้วที่เคยเรียนในปี 1971 หรือ 1975 และไม่มีความแตกต่างในการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับ ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนที่เรียนแบบเก่า แบบเลือกเสรีและผู้ที่เรียนอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา พบว่าตัวแปรเกี่ยวกับด้านเวลาของ Mini - Elective ในวิชา ประวัติศาสตร์อเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และปรากฏว่านักเรียนที่เรียน วิชาสังคมศึกษาแบบเลือกเสรีและคำนึงถึงด้านจิตพิสัยนั้น พวกนี้ส่งเสริมความรู้สึกอิสระต่อการแสดง ความคิดเห็นอย่างเสรี ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนประชาธิปไตย สรุปได้ว่า ครูหญิงมี ความรู้สึกอิสระในการสอนสังคมศึกษามากกว่าครูชาย ครูชายคิดว่าควรที่จะแสดงออกในแง่การเมือง หรือการมองเห็นคุณค่าของแต่ละคนตามธรรมชาติ ส่วนครูหญิงนั้นคิดว่าควรจะเป็นไปในแง่ของความ รักชาติมากกว่า การสั่งสอนเรื่องการเมืองในโรงเรียนไม่ต่างกันนัก แต่สิ่งแวดล้อมภายนอกมีอิทธิพล ต่อความคิดเห็นทางการเมืองมากกว่าการเรียนหน้าที่พลเมือง นักเรียนแสดงความไม่พอใจในหลักสูตร อบรมวิธีการสอนหน้าที่พลเมืองและการปกครอง ประสิทธิภาพของหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองในฟิลิปปินส์ มิได้เพิ่มขึ้น ตัวแปรอิสระต่าง ๆ และการสอนวิชาสังคมศึกษาไม่มีผลต่อความ เชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตย ไม่มีความแตกต่างในด้านเวลาที่ให้เรียนวิชาสังคมศึกษาแบบอภิปราย และถกเถียงต่าง ๆ จากนักเรียน

7.2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับครูกับการเมือง

โจเซฟ ฟรานซิส โรกัส (Joseph Francis Rogus 1969 : 3596 - A) ได้ทำการ วิจัยเรื่อง "An Experimental Study of The Effects of Two Methods of Instruction Upon Student Achievement in Civics" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพ

ของการสอนด้วยวิธีอธิบาย (Expository Method, Product Approach และวิธีตั้งคำถาม (Interrogative Method, Process Method) ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นที่ 8 โดยทดลองจากการสอนของครู 2 กลุ่ม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ โดยให้สอนเรื่องรัฐธรรมนูญ ชาติ รัฐธรรมนูญท้องถิ่น ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและนโยบายต่างประเทศ หลังจากสอนเป็นเวลา 10 สัปดาห์แล้วได้ทำการวัดผล ผลจากการวิจัยปรากฏว่า การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองด้วยวิธีสอนแบบอธิบายและวิธีสอนแบบตั้งคำถามในระดับชั้น 8 นั้นมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกันในการส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่พลเมืองโดยไม่คำนึงถึงการให้นักเรียนได้ใช้ความคิด เพราะปรากฏว่า การสอนแบบตั้งคำถามนั้นนักเรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิดเห็นมากกว่าการสอนแบบอธิบาย

แซมมวล เลาชอร์ ลอง (Sammuel Louser Long 1969 : 4069 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Social Studies Teacher as Political Socialization Agent : An Empirical Investigation of Role Perception and Role Performance" ทั้งนี้เนื่องจาก "ลอง" มีความเห็นว่าครูสังคมศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะต้องรับผิดชอบในการให้ความรู้และการมองเห็นคุณค่าเพื่อช่วยให้เยาวชนมีความคุ้นเคยและเข้าใจต่อระบบการปกครองประเทศ การวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของครูสังคมศึกษาในฐานะตัวแทนสังคมประภคการเมือง ว่าเป็นอย่างไบ้าง เครื่องมือสำหรับการวิจัยนั้น ได้จากการเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษาโดยแบ่งแยกตามลักษณะที่สำคัญ 4 ประการคือ เพศ เชื้อชาติ และประสบการณ์และชนิดของโรงเรียนที่ทำการสอน นอกจากนี้ยังได้พิจารณาถึงความเข้าใจและทัศนคติต่อการเป็นตัวแทนสังคมประภคการเมืองด้วย วิเคราะห์ข้อมูลโดย ออกแบบสอบถามไปยังครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 64 แห่ง ในเมือง Indianapolis ผลการวิจัยปรากฏว่า การเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษา แบ่งแยกตามระดับชั้นของการสอน ปรากฏว่าครูใน Junior High School จะมีความสนใจและกังวลเกี่ยวกับการตีความของความหมายพฤติกรรมของนักเรียนในฐานะตัวแทนสังคมประภคการเมือง มากกว่าครูผู้สอนสังคมศึกษาใน Senior High School การเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษาแบ่งแยกตามเพศ ปรากฏว่าครูหญิงมีความรู้สึกอิสระในการสอนสังคมศึกษามากกว่าครูชาย เนื่องจากครูชายถือว่างานมีอิทธิพลต่อนักเรียนมาก นอกจากนี้ครูชายยังมีการแสดงออกในด้านการคัดค้านและการให้ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าครูหญิง ส่วนในแง่บทบาทในการเป็นตัวแทนสังคมประภคการเมือง นั้นครูชายคิดว่าควรจะแสดงออกในแง่การเมืองหรือการมองเห็นคุณค่าของแต่ละคนตามธรรมชาติ ส่วนครูหญิงนั้นมีความเห็นว่าควรจะเป็นไปในแง่ของความรักชาติมากกว่า การเปรียบเทียบบทบาทของครูมัธยมศึกษาแบ่งแยกตาม

ประสบการณ์ ปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก มักจะยอมรับบทบาทของตนในฐานะ เป็น
ตัวแทนสังคมประเทศการเมืองมากกว่าครูที่เพิ่งมีประสบการณ์ในการสอน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูที่
มีประสบการณ์ในการสอนมานานจะมีความสนใจเกี่ยวกับแหล่งที่มาในการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวที่
เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและชุมชนชนมากกว่าครูที่ขาดประสบการณ์ในการสอนวิชานี้อย่างเพียงพอ

อาร์เธอร์ เชลคอน คลอบอก (Arthur Sheldon Clubok 1970 : 3629 - A) ได้
ทำการวิจัยเรื่อง "The Use of Critical Thinking by Twelfth - Grade Civic
Teachers in the Detroit Public Schools" ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลจากครูแต่ละ
คนเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ของครูในโรงเรียนรัฐบาลแห่งเมืองดีทรอยต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการ
ทราบถึงวิธีการสอนและเทคนิคที่ใช้ในการส่งเสริมการสอนแบบการคิดอย่างมีเหตุผล ผลจากการ
วิจัยพบว่า ครูทั่วไปเน้นวัตถุประสงค์ของการคิดอย่างมีเหตุผลน้อยกว่าวัตถุประสงค์พื้นฐานอื่น ๆ และ
ครูส่วนใหญ่ไม่ใช้วิธีและเทคนิคการสอนเพื่อสนับสนุนการคิดอย่างมีเหตุผล แม้ว่าเรื่องการคิดอย่างมี
เหตุผล (Critical Thinking) เป็นสิ่งที่กำลังได้รับการพิจารณาว่าเป็นเป้าหมายพื้นฐานของ
การศึกษาทั่วไปและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวดวิชาสังคมศึกษา

โทมัส ฮัลล์ เฟอร์เรล (Thomas Hull Ferrel 1974 : 5477 - A) ได้ทำการวิจัย
เรื่อง "The Political Attitude and Behavior of Public College Teachers in
Louisiana" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของครูในวิทยาลัย
ของรัฐหลุยเซียนา ข้อมูลที่ได้รับมาจากการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังอาจารย์ 526 คน ใน
สองสถาบันการศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูง ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ของรัฐหลุยเซียนาส่วนใหญ่เห็น
ผู้มีลักษณะตนเองเป็นอนุรักษนิยม (Conservative) แต่มีแนวโน้มแห่งการปฏิบัติตน เป็นเสรีนิยม
อย่างมากเกี่ยวกับการยอมรับกรณีภายในประเทศหลายกรณี พบว่ามีความสัมพันธ์กันน้อยมากระหว่าง
อุดมการณ์ ตัวแปรทางสังคมทั่วไปและตัวแปรทางเศรษฐกิจ แต่ตัวแปรจำนวนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับ
พื้นฐานทางอาชีพและอุดมการณ์ทางการเมือง ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นจำนวนมากมีส่วน
คล้อยตามต่อการลงคะแนนเสียงโดยการเลือกตั้งประธานาธิบดี มีผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 24%
ที่มีส่วนร่วมในการโฆษณาทุกรูปแบบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงและมีการสนทนากัน
อย่างไม่เป็นทางการ

สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา อันเป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการวิจัยที่กำลังศึกษาครั้งนี้ พอสรุปได้ดังนี้

ด้านมโนทัศน์ประชาธิปไตยและมโนทัศน์ทางการเมือง ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีการสร้างแบบสอบถามซึ่งพบว่า ความรู้ ความเข้าใจทางประชาธิปไตยยังไม่กว้างขวาง โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองอยู่ในระดับต่ำ นักเรียนชายกับหญิงทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันไปตามเพศ นักศึกษาชายกับหญิงมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน นิสิตชายมีความสนใจการเมืองสูงกว่านิสิตหญิง

ด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นักเรียนชายกับหญิงส่วนใหญ่มีมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง สนใจการเลือกตั้งและการปฏิบัติงานของผู้แทนราษฎรในเขตพื้นที่บ้านกลาง ครูชายกับหญิง เห็นด้วยในเกณฑ์ที่ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ และเป็นผู้ใช้อำนาจอิสระสูงสุดของประเทศ และการเลือกตั้ง เป็นวิธีหนึ่งซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งที่ถูกควรเลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล

ด้านเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนหรือแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งแก่นักเรียนมาก วิธีสอนที่ครูใช้ปลูกฝังและพัฒนา มโนทัศน์มากที่สุด เป็นอันดับหนึ่งคือแบบบรรยาย รองลงมาคือการสอนโดยให้อภิปราย แสดงความคิดเห็น การใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน วิธีสอนที่ครูใช้ในโรงเรียนมีผลทำให้นักเรียนมีมโนทัศน์ความ เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยโดยเฉลี่ยแตกต่างกัน

ด้านเกี่ยวกับครูกับการเมือง ครูส่วนใหญ่สนใจการเมืองมากพอสมควร ครูชายกับหญิงที่อยู่ในเมืองกับนอกเมือง มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน ครูที่มีคุณวุฒิสองกับครูที่มีคุณวุฒิต่ำมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน ครูสังคมศึกษาชายกับหญิงที่อยู่ในส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค มีความรู้

ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ครูสังคมศึกษาที่จำแนกวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโทมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกัน วิธีศึกษาหาความรู้ที่ครูสังคมศึกษาไม่ใช่เลย คือการฟังอภิปรายและการเข้ารับการอบรม เมื่อพิจารณาถึงความคาดหวัง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต พบว่าส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าในลักษณะใด นอกจากการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

งานวิจัยในต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งพบว่า นักเรียนไม่มีทัศนคติที่แตกต่างกัน เกี่ยวกับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย การให้การศึกษาผู้ใหญ่เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในฐานะของพลเมือง การต้องเตรียมผู้ใหญ่ให้มีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมือง พัฒนาสังคมและชุมชนและปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เด็กไม่มีโอกาสเรียนกับครูที่ใช้การสอนแบบสืบสอบ นักเรียนจะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ถกเถียงปัญหาพร้อมกับครูหรือเพื่อน ๆ ไม่ได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ และเด็กก็จะไม่มีลักษณะของพลเมืองดีที่สมบูรณ์ ไม่มีความแตกต่างในด้านเวลาที่ได้เรียนวิชาสังคมศึกษาแบบอภิปรายและถกเถียงปัญหาต่าง ๆ จากนักเรียนที่จบการศึกษาไปแล้ว ครูหญิงมีความรู้ลึกซึ้งระในการสอนสังคมศึกษามากกว่าครูชาย ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมานานจะมีความสนใจเกี่ยวกับแหล่งที่มาในการวิพากษ์วิจารณ์

จากที่ได้ศึกษางานวิจัยดังกล่าว นับว่าเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ในการเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัยครั้งนี้อย่างมาก เพราะส่วนใหญ่เกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตย และมโนทัศน์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยและเกี่ยวกับครูกับการเมือง ซึ่งการวิจัยนี้แม้จะได้มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้ว แต่ได้ศึกษาในสาขาวิชาอื่น ๆ ระดับอื่น ๆ ซึ่งสภาพต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกัน สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยมาก่อนเลย ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยให้ทราบปัญหา มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาและส่งผลไปถึงการปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาให้ได้ผลดีขึ้นด้วย